

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Θέμα: ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ Ή ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ; Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.



ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΑΒΡΙΛΑΚΗΣ Ν.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΚΥΡΙΑΝΙΤΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ, Α.Μ. 4102

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2018

Περίληψη.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη κρίση που ταλανίζει την Ελλάδα. Στόχος της είναι να διαπιστωθεί εάν πρόκειται για οικονομική ή πολιτική κρίση. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά των κρίσεων, καθώς και οι αιτίες που τις προκαλούν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, το ενδιαφέρον στρέφεται στην ελληνική περίπτωση. Σε αυτό το κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της κρίσης. Ακόμα, δίνεται μία ιστορική αναδρομή και στοιχεία σχετικά με την εξέλιξή της.

Στο επόμενο κεφάλαιο, αναφέρονται ορισμένες προτάσεις για το μέλλον. Οι προτάσεις αυτές δίνονται, κυρίως, βάσει περιπτώσεων άλλων χωρών. Ακόμα, δίνονται ορισμένα στοιχεία για ενέργειες που έχουν γίνει ήδη.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η προσωπική μου έρευνα και τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από αυτήν.

SUMMARY

This paper is about the crisis that oscillates Greece.

The goal is to figure out if it's about an economical or a political crisis. In the first chapter is given some general characteristics for crisis as also the causes of them.

In the second chapter the interest is about the Greek case. Also there is a historical report and data about her development.

In the next chapter there are references about certain suggestion for the future. These suggestions are given basically on the cases of other countries. Even more there are some data about actions that already happened.

In the fourth and last chapter there is my personal research and the conclusions I came with.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
<u>Κεφάλαιο 1^ο</u>	
Εισαγωγή.....	5
Ορισμός κρίσης χρέους.....	7
Αιτίες κρίσης.....	9
Ορισμός πολιτικής κρίσης.....	16
Θύματα της κρίσης.....	19
Ιταλία.....	19
Πορτογαλία.....	19
Ισπανία.....	20
<u>Κεφάλαιο 2ο</u>	
Ελληνική περίπτωση.....	22
Ανασκόπηση της κρίσης.....	22
Ανάλυση των οικονομικών στοιχείων της κρίσης.....	28
Ιστός των χρεών στην ΟΝΕ.....	31
Οι συνθήκες που οδήγησαν τη χώρα στη κρίση.....	33
Μετάδοση της κρίσης.....	34
<u>Κεφάλαιο 3^ο</u>	
Προοπτική και μελλοντικές δράσεις.....	36
Επιπτώσεις Οικονομικής κρίσης.....	36
Τρόποι Αντιμετώπισης της κρίσης.....	39
<u>Κεφάλαιο 4^ο</u>	
ΕΡΕΥΝΑ.....	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	63
Επίλογος.....	66
Βιβλιογραφία.....	68
Παράρτημα.....	71

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, η χώρα ταλανίζεται από μία ισχυρή οικονομική κρίση. Η κρίση αυτή είναι αποτέλεσμα μιας σειράς γεγονότων. Η αδυναμία της χώρας, να διαχειριστεί αυτή την κατάσταση, έχει οδηγήσει τη κρίση, σε επιδείνωση.

Η κρίση αυτή, δεν περιορίζεται μόνο στην χώρα μας. Αντίθετα, εκτείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το λόγο αυτό, η αντιμετώπισή της, είναι ακόμα δυσκολότερη. Στα πλαίσια αυτά έχει κινητοποιηθεί το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την επίλυση του ζητήματος. Οι μέχρι τώρα ενέργειες, όμως, δεν φαίνεται να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα.

Η οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα, έχει τις ρίζες της σε συγκεκριμένους παράγοντες. Ο βασικότερος όλων, είναι, το δημοσιονομικό έλλειμμα. Για το λόγο αυτό, φαίνεται να αποτελεί μια κρίση χρέους (οικονομική).

Στην παρούσα εργασία, θα εξεταστεί ακριβώς αυτό το ζήτημα. Δηλαδή, θα δοθούν τα στοιχεία και η περιγραφή της κρίσης. Ακόμα, θα παρουσιαστεί αναλυτικά η περίπτωση της Ελλάδας καθώς και οι συνθήκες που συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί αυτή η κατάσταση στη χώρα.

Ωστόσο, η έρευνα, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό το τμήμα. Υπάρχει η εντύπωση, ότι η κρίση στην Ελλάδα, είναι πρώτα από όλα πολιτική. Επομένως, θα εξεταστούν τα στοιχεία που έχουν οδηγήσει σε αυτή την άποψη, προκειμένου να αποσαφηνιστεί αν πρόκειται για κρίση χρέους ή για πολιτική κρίση.

Η σύγκριση αυτή, είναι πολύ σημαντική. Το αποτέλεσμα αυτής, προδιαγράφει σε μεγάλο βαθμό, τις ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες που επικρατούν.

Είναι άλλωστε γνωστό, πως η Ελλάδα, ταλαιπωρείται από πολιτική αστάθεια τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο και πριν την αστάθεια αυτή, έγιναν ορισμένες λανθασμένες πολιτικές επιλογές, όπως φάνηκε αργότερα και όπως αποδεικνύουν τα στοιχεία που παρατίθενται στη συνέχεια.

Έπειτα, θα δοθούν ορισμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης . Οι προτάσεις αυτές, αφορούν ενέργειες προκειμένου η χώρα να βγει από τη δύσκολη αυτή θέση.Μάλιστα, η κατάσταση, στην οποία βρίσκεται η χώρα, είναι πραγματικά πολύ λεπτή και εύθραυστη.

Στη συνέχεια, παρατίθεται και η προσωπική μου έρευνα, στην οποία γίνεται φανερό προς τα πού τείνουν οι Έλληνες πολίτες για το είδος της κρίσης. Σκοπός, λοιπόν, της εργασίας, είναι ο προσδιορισμός της κατάστασης. Από τη στιγμή που προσδιορισθεί αυτή, θα γίνει εφικτό, να βρεθούν οι καλύτερες δυνατές λύσεις στο πρόβλημα.

Κεφάλαιο 1ο

Ορισμός κρίσης χρέους.

Η σημασία του όρου κρίση χρέους, έχει αλλάξει μέσα στο πέρασμα των χρόνων και ιδιαίτερα το τελευταίο διάστημα, με τις σημαντικές οικονομικές εξελίξεις. Κατά το παρελθόν, σήμαινε τη ματαίωση των οικονομικών προσπαθειών των ατόμων, εξαιτίας ενός πολέμου για παράδειγμα, ή επειδή τα αγαθά που παρήγαγαν καταστρέφονταν ή χάνονταν, από δυσμενείς καιρικές συνθήκες ή λόγω λεηλασίας, για παράδειγμα¹.

Το πρώτο βασικό βήμα, για την διερεύνηση του υπό εξέταση θέματος, είναι, ο ορισμός της οικονομικής κρίσης. Σύμφωνα λοιπόν με τους Erol, Apak, Atmaca και Öztürk «η οικονομική κρίση προκύπτει από την διατάραξη της οικονομικής ισορροπίας και την εξασθένηση όλων των οικονομικών παραγόντων εξαιτίας ξαφνικών και απροσδόκητων γεγονότων που εμφανίζονται λόγω τοπικών ή παγκόσμιων αιτιών όπως τα οικονομικά και διοικητικά προβλήματα, τη διαφθορά, τη διατάραξη του φορολογικού συστήματος, τα προβλήματα πληρωμής του εξωτερικού χρέους, την αδυναμία εισαγωγής αρκετού εξωτερικού κεφαλαίου, τα προβλήματα ανεργίας ή ακόμα και τις φυσικές καταστροφές» (Erol, Apak,Atmaca&Öztürk, 2011).

Η κρίση, έκανε την εμφάνισή της στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, το 2008. Όπως και κάθε άλλη οικονομική κρίση, αποτελείται από ορισμένα στάδια. Προτού κάνει την εμφάνισή της, κυριαρχεί μία περίοδο ευημερίας. Αυτή η περίοδος ακολουθείται από μια καθοδική φάση η οποία έχει ως κορύφωσή της την οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, *“η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση”* (EuropeanCommission, 2009).

Η κατάσταση αυτή, άρχισε να μεταβάλλεται έπειτα από την ανάπτυξη της βιομηχανίας και τη συνεχή εξέλιξη της τεχνολογίας. Από αυτή τη στιγμή, οικονομική κρίση σημαίνει ότι

¹

http://apothetirio.teiep.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/1189/fin_20100446.pdf?sequence=1

υπάρχει παραγωγή ή υπερπαραγωγή προϊόντων, αλλά δεν υπάρχει αντίστοιχη ζήτηση, για οποιοδήποτε λόγο. Με άλλα λόγια, τα εισοδήματα του αγοραστικού κοινού, δεν επαρκούν για να αγοράσει τα παραγόμενα προϊόντα. Αιτία, αυτής της ανεπάρκειας, είναι συχνά η ανεργία, αλλά δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας.

Σε θεωρητικό πλαίσιο, η οικονομία κυλά σε φυσιολογικό ρυθμό, όταν τα παραγόμενα προϊόντα είναι δυνατόν να πουληθούν. Η κρίση έρχεται στην επιφάνεια, όταν πλέον οι επιχειρήσεις από την πλευρά τους μειώνουν τις πραγματικές επενδύσεις. Παράλληλα, εφόσον, το αγοραστικό κοινό, δεν είναι σε θέση να αγοράσει το σύνολο των παραγόμενων προϊόντων, αρχίζει μια δυσλειτουργία με μη προβλέψιμα αποτελέσματα.

Πρόκειται επομένως για ένα δομικό χάσμα. Μια προσωρινή επίλυση του προβλήματος, είναι, η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία. Ωστόσο, τα αποτελέσματά της είναι πλασματικά, καθώς απορροφά για ένα διάστημα τη ρευστότητα αλλά όταν πλέον ξεφουσκώνει φαίνεται πως αποτελούσε απλώς την κάλυψη για την ύφεση που έχει αρχίσει να δημιουργείται.

Για την μαρξιστική θεωρία, ο όρος αυτός χρησιμεύει, προκειμένου να περιγράψει τη δυσλειτουργία - αρρώστια του καπιταλιστικού συστήματος, κατά τη διάρκεια της οποίας, ενώ παρατηρείται υπερπαραγωγή προϊόντων, ταυτόχρονα αυτό συνεπάγεται μια καταστροφή σε ευρεία κλίμακα των παραγωγικών δυνάμεων της οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, στο «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» ο Μαρξ αναφέρει σχετικά με τις κρίσεις, τις ακόλουθες απόψεις: *«Στις κρίσεις ξεσπά μια κοινωνική επιδημία, που σε κάθε άλλη προηγούμενη εποχή, θα φαινότανε σαν παραλογισμός, η λεγόμενη επιδημία της υπερπαραγωγής. Η κοινωνία ξαφνικά βρίσκεται ριγμένη πίσω, σε κατάσταση στιγμιαίας βαρβαρότητας, θα έλεγε κανείς ότι ένας λοιμός, ένας γενικός πόλεμος ερήμωσης της έκοψε όλα τα μέσα ύπαρξης. Η βιομηχανία, το εμπόριο, φαίνονται εκμηδενισμένα».*

Προκειμένου λοιπόν, η οικονομία να λειτουργεί προς όφελος του κοινωνικού συνόλου πρέπει να τηρείται μία προϋπόθεση. Δηλαδή, με τον ίδιο τρόπο που πραγματοποιείται η συλλογική παραγωγή, έτσι συλλογικά να καρπώνονται τα άτομα τα προϊόντα που τα ίδια παράγουν. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να υπάρχει αυστηρός έλεγχος προκειμένου να μπορούν να πωλούνται όλα τα αγαθά τα οποία παράγονται. Δηλαδή, πρέπει να ρυθμιστούν οι αναλογίες ανάμεσα στην παραγωγή και την κατανάλωση.

Η σχεδιασμένη ανάπτυξη της οικονομίας είναι δύσκολη. Τα μέσα παραγωγής είναι ιδιωτικοποιημένα με αποτέλεσμα η απόφαση για την ποσότητα παραγωγής να εξαρτάται από

τον εκάστοτε ιδιοκτήτη. Ο κάθε μεμονωμένος καπιταλιστής, κυνηγώντας το κέρδος, προσπαθεί να παράγει στην επιχείρησή του και να ρίξει στην αγορά όσο περισσότερα εμπορεύματα μπορεί. Έτσι, η επιθυμία για αύξηση των πωλήσεων οδηγεί στην όλο και μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής, που αργά η γρήγορα, θα έχει ως αποτέλεσμα, την αδυναμία κατανάλωσης όλων των προϊόντων από τους αγοραστές.

Άρα, ο καπιταλισμός έχει ως στόχο την διεύρυνση της αγοραστικής δυνατότητας της μάζας, ώστε να αυξάνονται οι πωλήσεις των προϊόντων. Όταν λοιπόν η προσφορά ξεπερνάει τη ζήτηση σε μεγάλο βαθμό (υπερπαραγωγή), προκαλεί μαζική πτώση των παραγγελιών και έναρξη της δημιουργίας αποθεμάτων (απούλητων δηλαδή προϊόντων). Η έλλειψη αυτή των πωλήσεων και η συνεπαγόμενη πτώση της παραγωγής, οδηγούν στην πτώση του μέσου ποσοστού του κέρδους των επιχειρήσεων, πράγμα που οδηγεί με τη σειρά του σε αλληπάλληλες μειώσεις των επενδύσεων, που είναι το κύριο χαρακτηριστικό των κρίσεων και μεταφράζεται σε πτώση της απασχόλησης, των μισθών, του εθνικού προϊόντος και γενικά όλων των οικονομικών μεγεθών, εκτός της ανεργίας και των αποθεμάτων των επιχειρήσεων.

Αιτίες κρίσης.

Οι παράγοντες που είναι υπεύθυνοι για την πρόκληση μίας κρίσης είναι πολλοί και εκτείνονται σε μεγάλο φάσμα. Συνήθως, προκύπτουν από τον συνδυασμό συγκεκριμένων περιστατικών και καταστάσεων με δομικές και οικονομικές αδυναμίες. Παράλληλα, οι κρίσεις αυτές, μεταφέρονται από χώρα σε χώρα. Άρα, δεν αποτελούν, μεμονωμένο πρόβλημα αλλά συλλογικό.

Τα γεγονότα αυτής της περιόδου δεν είναι μεμονωμένο παράδειγμα. Ανάλογες καταστάσεις, σημειώθηκαν και σε άλλες μεγάλες κρίσεις, όπως της κρίσης που ξέσπασε το 2008.

Οι εναλλασσόμενοι κύκλοι ύφεσης θεωρούνται ένα σύνηθες κομμάτι της ζωής σε ένα κόσμο με αβέβαιες ισορροπίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Αυτό που πρέπει να ερευνηθεί περαιτέρω, είναι η αιτία που μετέτρεψε μία μικρή και παροδική κρίση σε μια

γενικευμένη κατάπτωση με διαρκείς αναταραχές. Δυστυχώς, σε αυτό το κρίσιμο ερώτημα δεν έχει δοθεί μία σαφή απάντηση, την οποία και να αποδέχονται όλοι οι ειδικοί. Για να απαντηθεί αυτό, εξετάζεται η πολιτική διαχείριση που αποσκοπεί στην αποφυγή της κρίσης. Για το λόγο αυτό, οι πολιτικές απόψεις αναμειγνύονται σε μια ανάλυση ιστορικών γεγονότων οκτώ παρελθουσών δεκαετιών².

Ενδιαφέρον, παρουσιάζει επίσης και το ποσοστό ευθύνης που βαραίνει την ελεύθερη αγορά και τις τράπεζες. Αν, δηλαδή, η κρίση προέρχεται από την αποτυχία της αγοράς ή αν είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας των τραπεζών να προλάβουν την κατάρρευση τους που συνοδεύεται από πανικό και περικοπές στα χρηματικά αποθέματα³.

Ορισμένοι λοιπόν, οι οποίοι υποστηρίζουν τον σημαντικό ρόλο του κράτους στην οικονομία, πιστεύουν ότι η κρίση είναι απόρροια της αποτυχίας των ελεύθερων αγορών. Ενώ, εκείνοι που πιστεύουν στην ελεύθερη αγορά υποστηρίζουν την άποψη πως η κρίση οφειλόταν, στην αποτυχία της κυβέρνησης, να αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

Οι σύγχρονες απόψεις για τα αίτια της κρίσης μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις σχολές.

1) Υπάρχουν οι υποστηρικτές των κλασικών οικονομικών: μονεταριστές, η αυστριακή σχολή και η νεοκλασική οικονομική θεωρία. Οι θεωρίες αυτές εξετάζουν κατ' αποκλειστικότητα τις μακροοικονομικές επιπτώσεις στο χρηματικό απόθεμα και στην προσφορά χρυσού. Δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός, πως το απόθεμα σε χρυσό ενισχύει και στηρίζει πολλά νομίσματα. Αυτό το δεδομένο έχει αλλάξει σε ένα βαθμό με το ξέσπασμα της κρίσης καθώς έχουν μεταβληθεί οι όροι παραγωγής και κατανάλωσης.

2) Υπάρχουν πολλές δομικές θεωρίες, πιο γνωστή από τις οποίες είναι η Κεϋνσιανή, αλλά και η σχολή των θεσμικών οικονομικών. Σύμφωνα με αυτές στην κρίση δημιουργείται

² Γραμματίδη, Γ. (2016), Τα αίτια της οικονομικής κρίσης, οι συνέπειες και η διέξοδος. Μύθοι και πραγματικότητα, <http://www.liberal.gr/arthro/41761/apopsi/arhra/ta-aitia-tis-oikonomikis-krisis-oi-sunepeies-kai-i-diexodos-muthoi-kai-pragmatikotita.html>

³ Μανιάτη, Θ. (2012), Οι βαθύτερες αιτίες της τρέχουσας κρίσης, <https://stavrosstavroudeas.wordpress.com/2012/11/26/%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B8-%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1/>

ένα είδος οικονομικής φούσκας. Αυτό σημαίνει πως αν και η κατανάλωση είναι μικρή ο επιχειρηματικός κόσμος υπερεπενδύει αλόγιστα. Αυτό, συχνά, συνοδεύεται από προκλητική συμπεριφορά των τραπεζικών παραγόντων και βιομηχάνων, ή από ανεπαρκείς κρατικούς λειτουργούς. Με το ξέσπασμα της κρίσης, ακολούθησε ο πανικός. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η προσπάθεια ορισμένων να αποστασιοποιηθούν από τις αγορές. Με τον τρόπο αυτό πίστευαν πως θα μπορούσαν να αγοράσουν με το ποσό που διέθεταν περισσότερα υλικά αγαθά.

3) Σε τρίτο επίπεδο, υπάρχει η μαρξιστική κριτική για την πολιτική οικονομία. Στηρίζεται πάνω στις αντιφάσεις που δημιουργεί η ίδια η καπιταλιστική θεωρία, μια κοινωνική αντιπαλότητα ως προς την οικειοποίηση της υπεραξίας του κεφαλαίου, καθώς προαγόταν μια έμφυτη ανισορροπία στη συσσώρευσή του, με υπερβολική συσσώρευση που κλιμακωνόταν μέχρι τις περιοδικές κρίσεις που του απόμειναν. Η προέλευση της κρίσης, ως εκ τούτου, εντοπίζεται αμιγώς στη σφαίρα της παραγωγής, αν και η οικονομική κρίση δύναται να επιδεινωθεί από προβλήματα δυσαναλογίας στην υπερπαραγωγή στη βιομηχανία και σε άλλους συναφείς παραγωγικούς τομείς, καθώς και στην υποκατανάλωση του λαού.

Ωστόσο, παρά το πρόσφατο ξέσπασμά της κρίσης, έχει γίνει προσπάθεια, να κατηγοριοποιηθούν οι βασικότερες αιτίες που τη προκάλεσαν.

1. Η τιτλοποίηση, αρχικά, είναι ένας μηχανισμός μετακίνησης στεγαστικών δανείων από τον ισολογισμό των εμπορικών και αποταμιευτικών τραπεζών στους ισολογισμούς άλλων διαμεσολαβητικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Αυτό μπορεί να γίνει πιο κατανοητό με ένα παράδειγμα. Ένα στεγαστικό δάνειο 1.000 ευρώ αντικαθίσταται από τον διαμεσολαβητικό οργανισμό με ισοδύναμο ποσό μετρητών τα οποία χρησιμοποιούνται από την τράπεζα για νέα στεγαστικά δάνεια, που με τη σειρά τους μεταφέρονται στον διαμεσολαβητικό οργανισμό ο οποίος αντικαθιστά το στεγαστικό δάνειο με μετρητά κ. ο. κ. Τα δάνεια που με αυτή τη διαδικασία μεταφέρονται στον διαμεσολαβητικό οργανισμό, χρηματοδοτούνται με ίδια κεφάλαια και έκδοση ιδίων ομολόγων.

Με τον παραπάνω τρόπο, οι υποχρεώσεις προς ίδια κεφάλαια φθάνουν σε υψηλό επίπεδο, ακόμη και 50 προς 1, σε αντίθεση με τη σχέση υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια της τάξης 9 προς 1 που έχουν συνήθως οι τραπεζικοί οργανισμοί. Επομένως, ο μηχανισμός της τιτλοποίησης δημιουργεί δύο προβλήματα. Πρώτον, αφαιρεί από τον παραδοσιακό

τραπεζίτη το κίνητρο σωστής αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου του δανειολήπτη, αφού ο κίνδυνος αυτός μεταφέρεται σε άλλους οργανισμούς. Δεύτερον, οι διαμεσολαβητικοί οργανισμοί που δέχονται τα τιτλοποιημένα δάνεια, τα χρηματοδοτούν με υψηλούς δείκτες υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια, εκδίδοντας εταιρικά ομόλογα.

2. Οι επενδυτικές τράπεζες εξέδωσαν ομόλογα με μειωμένη εξασφάλιση. Ωστόσο οι εταιρίες διαβάθμισης (BondRatingAgencies) δεν απέδωσαν την πραγματικής τους αξία. Αντίθετα, πείστηκαν, να τα βαθμολογήσουν πολύ υψηλά (AAA, AA κ.λπ.). Τα ομόλογα αυτά είχαν ως αντίκρισμα τα τιτλοποιημένα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης. Ένας από τους λόγους αυτής της «λανθασμένης» βαθμολόγησης είναι ο ηθικός κίνδυνος (MoralHazard), η σχέση εξάρτησης δηλαδή που υπήρχε μεταξύ τους, αφού οι εταιρείες διαβάθμισης πληρώνονται από τις επενδυτικές τράπεζες που είναι ανάδοχοι των ομολόγων.

Επιπλέον, για τη διασφάλισή τους σε περίπτωση χρεοκοπίας των ομολόγων, οι θεσμικοί επενδυτές αγόρασαν αξιόγραφα προστασίας (CreditDefaultSwaps). Δυστυχώς, τα περισσότερα αξιόγραφα προστασίας είχαν εκδοθεί κυρίως από μια ασφαλιστική εταιρεία, την AIG.

3. Το σύστημα αμοιβών στελεχών του χρηματοπιστωτικού τομέα δημιούργησε με τη σειρά του προβλήματα. Δηλαδή, το σύστημα στόχευε στην βραχυπρόθεσμη ανταμοιβή των στελεχών στη περίπτωση που χορηγούσαν δάνεια και έθετε σε δεύτερη μοίρα τη μακροπρόθεσμη εταιρική κερδοφορία και τον κίνδυνο που ενέχει αυτή η κατάσταση. Αυτό, ουσιαστικά, έδωσε κίνητρα για αλόγιστη χορήγηση στεγαστικών δανείων, ανεξάρτητα από τον πιστοληπτικό κίνδυνο των δανειοληπτών.

4. Όλα τα παραπάνω, ενισχύθηκαν, από έναν ακόμα παράγοντα. Αυτός, δεν είναι άλλος, από το απελευθερωμένο κανονιστικό πλαίσιο. Το 1999, με την κατάργηση του νόμου GlassSteagall, υιοθετήθηκε το δόγμα της αυτορρύθμισης των επενδυτικών τραπεζών. Επιπροσθέτως, υιοθετήθηκε και η μετακίνηση σχετικών δραστηριοτήτων εκτός του ισολογισμού, μειώνοντας την ικανότητα της αγοράς να αποτιμήσει το μέγεθος του κινδύνου. Τέλος, η διάσωση του Long-TermCapitalManagement (LTC) το 1998 δημιούργησε προσδοκίες πως η κεντρική τράπεζα δεν θα άφηνε μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα να καταρρεύσουν⁴⁵.

⁴ <http://www.kathimerini.gr/362723/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/pentevasikes-aities-ths-xrhmatopistwtikhhs-krishs>

Σε αυτό το σημείο, είναι αναγκαίο, να παρουσιαστούν ορισμένα αίτια της κρίσης τα οποία είναι κατά κύριο λόγο πολιτικά. Δηλαδή, εσφαλμένες ενέργειες πολιτικών προσώπων, που είχαν ως αποτέλεσμα τη διόγκωση του χρέους. Ορισμένα από αυτά υπήρχαν ανέκαθεν και εξακολουθούν να υπάρχουν. . Κάποια από αυτά εμφανίστηκαν με το ξέσπασμα της κρίσης το 2008. Η αντιμετώπιση αυτών, είναι εξαιρετικά δύσκολη μα και απαραίτητη για την βελτίωση της κατάστασης.

Τα βασικά είναι τα εξής:

- Το πολιτικό σύστημα της χώρας βιώνει κρίση. Πρόκειται για ένα σύστημα το οποίο δεν έχει γνωρίσει καμία μεταβολή εδώ και χρόνια. Βασίζεται στα πελατειακά καθεστώτα. Πολλές φορές μάλιστα, η εξουσία, δίνεται υπό τη μορφή κληρονομιάς από τον πατέρα στο παιδί, συνήθως στο γιο.
- Τα ασφαλιστικά ταμεία έχουν δεχθεί μεγάλο πλήγμα. Τα έσοδα που δέχονταν επί χρόνια διαχειρίζονταν με πολύ αρνητικό τρόπο. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα, μεγάλα ποσά να πηγαίνουν χαμένα. Ορισμένα μάλιστα από αυτά γίνονταν υπεξαίρεσεις. Την ίδια τύχη είχαν και τα χρήματα που βρίσκονταν στα ταμεία της ΔΕΚΟ. Δυστυχώς αυτή είναι μία τακτική που εφαρμόζεται σε όλους τους δημόσιους φορείς.
- Δυστυχώς, η χώρα για πολλά χρόνια κατέληγε στο τέλος του έτους με παθητικό ή ελλειμματικό προϋπολογισμό. Είναι ενδιαφέρον, πως, από το 1974, υπάρχουν διαρκή πρωτογενή ελλείμματα.
- Ο δημόσιος τομέας παρουσιάζει μία εικόνα διάλυσης. Το σύστημα και πολλές φορές το προσωπικό, που βρίσκεται στην διοίκηση, δεν έχει την απαραίτητη οργάνωση και γνώσεις. Πολλοί υπάλληλοι κατέλαβαν τη θέση τους από τύχη. Ακόμα, δεν είναι λίγοι εκείνοι που δεν είναι ορθά καταρτισμένοι ή που δεν επιθυμούν να εργαστούν, με αποτέλεσμα να δημιουργούν προβλήματα.
- Ακόμα, εξακολουθεί να υπάρχει το τεράστιο πρόβλημα της γραφειοκρατίας. Πρόκειται για ένα σύστημα με ατελείωτα χαρτιά που συχνά περιέχουν λάθη ή χάνονται. Παράλληλα, το ίδιο το σύστημα φαίνεται να υποφέρει από διαφθορά. Δηλαδή, πραγματοποιούνται πολλές απάτες με την ανοχή της πολιτείας και του κράτους, βέβαια. Μέσα σε όλα αυτά, οι προσλήψεις συχνά πραγματοποιούνται με τη

⁵

<http://www.alba.edu.gr/faculty/Documents/cabolis%20siite.pdf>

βοήθεια <<μέσου>> ενώ παράλληλα, δεν είναι λίγοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι σε θέσεις κλειδιά που χρηματίζονται.

- Ακόμα και ο συνδικαλισμός που θεωρείται πιο γνήσιος, συχνά γίνεται ένα μέρος του κακώς νοούμενου καπιταλιστικού κόσμου. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα, να μην υπάρχει διαφυγή στον φαύλο κύκλο που έχει δημιουργηθεί.
- Η ανάπτυξη βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το κράτος. Αυτό σημαίνει, πως η ιδιωτική πρωτοβουλία, είναι αδύναμη, να επιφέρει οποιαδήποτε μεταβολή. Για το λόγο αυτό, έχουν περιοριστεί ή σωστότερα ελαχιστοποιηθεί, οι παροχές που δίνονται και οι δυνατότητες που αυτές προσφέρουν (πχ. αγροτικές επιδοτήσεις, κρατικοποίηση ιδιωτικών επιχειρήσεων). Δυστυχώς, τα μέλη της εκάστοτε κυβέρνησης έχουν διττό ρόλο. Από τη μία έχουν στα χέρια τους την εκτελεστική και από την άλλη τη νομοθετική εξουσία. Αυτό έχει το αποτέλεσμα, τα πολιτικά πρόσωπα της χώρας, να θέλουν να διατηρούν με το μέρος τους το λαό, δαπανώντας μεγαλύτερα ποσά, από αυτά που διαθέτουν τα κρατικά ταμεία.
- Δυστυχώς, πολλά στοιχεία κατά το παρελθόν αποκρύπτονταν ή παραποιούνταν. Αυτό συνέβαινε προκειμένου να μην χάσει την εξουσία η εκάστοτε κυβέρνηση. Δεν είναι λίγες οι φορές, που έχουν κρατηθεί κρυφά δάνεια π.χ. απόκρυψη του δανεισμού καθώς οι πολιτικοί ήθελαν να ικανοποιήσουν τα κριτήρια Μάαστριχτ (Έλλειμμα 3%, Λόγος Χρέος/ΑΕΠ <120%)
- Παράλληλα με όλα αυτά, δρα ένας ακόμα παράγοντας. Η ελληνική κοινωνία και η εξουσία, δεν πραγματοποίησαν καμία προσπάθεια προκειμένου να θέσουν σε έλεγχο τις δαπάνες. Αυτό, φυσικά, είναι αδύνατον, να πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της πολιτικής αστάθειας.
- Ακόμα, δεν είναι λίγοι, οι πολίτες που φοροδιαφεύγουν. Η κρατική εξουσία δεν προχωρά σε ουσιαστικές ενέργειες για την καταπολέμηση του προβλήματος. Επίσης, δεν πρέπει να τίθεται σε δεύτερη μοίρα το γεγονός που αποδεικνύει αρκετά συχνά, πως οι ίδιοι οι πολιτικοί φοροδιαφεύγουν ή συμμετέχουν σε οικονομικά σκάνδαλα. Ακόμα, η είσπραξη των φόρων, δεν γίνεται συστηματικά. Δεν είναι λίγοι οι πολίτες, που συνειδητά επιλέγουν, να μην αποπληρώνουν να χρέη τους απέναντι στο κράτος. Ακόμα και οι τοπικοί φορείς αυτοδιοίκησης έχουν υπέρογκα χρέη απέναντι στο κράτος.

- Στην ελληνική κοινωνία, υπάρχει η τάση, να μεταφέρονται οι καταθέσεις στο εξωτερικό. Αυτό, αποτελεί πληγή, για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που χάνει τα κεφάλαιά του και αναγκάζεται να καταφύγει σε δανειοδότηση. Η διαδικασία αυτή βοηθάει τα σκάνδαλα προμηθειών, καθώς με τον τρόπο αυτό παρέχεται η δυνατότητα για ξέπλυμα του μαύρου χρήματος.
- Η είσοδος της χώρας στην ΟΝΕ, έγινε, χωρίς την απαραίτητη προετοιμασία. Δυστυχώς, η χώρα, δεν διέθετε τις κατάλληλες βάσεις. Για το λόγο αυτό, δεν ήταν ανταγωνιστική. Έτσι, η παραγωγή μειώθηκε κατακόρυφα και η πτώση αυτή δεν έχει σταματήσει να υπάρχει ακόμα και σήμερα.
- Η Ελλάδα, είχε πάντοτε την τάση, να δαπανά περισσότερα από όσα εισπράτει. Αυτό συνέβαινε, κυρίως, καθώς επιθυμούσαν πολλοί υπάλληλοι να ζήσουν μια πιο άνετη ζωή με τα χρήματα των δημόσιων ταμείων. Έτσι, συχνά δίνονται αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις, πέρα από το φυσιολογικό. Παράλληλα, λαμβάνονται πολλά επιδόματα μαϊμού για κάθε είδους αναπηρία. Ορισμένοι μάλιστα λάμβαναν πολλαπλές συντάξεις ή και συντάξεις ατόμων που είχαν φύγει από τη ζωή. Επιπλέον, το όριο συνταξιοδότησης, μειωνόταν συνεχώς.
- Δύο βασικοί τομείς που υπερδιογκώθηκαν, ήταν αυτοί, της υγείας και της εκπαίδευσης. Οι προσλήψεις ήταν υπέρμετρες και η διαρκής μεταβολή του συστήματος, είχαν ως αποτέλεσμα την υπερβολική δαπάνη ποσών. Το χειρότερο όμως είναι, πως καμιά ενέργεια δεν πραγματοποιήθηκε οργανωμένα με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα.
- Μεγάλη πληγή για την χώρα υπήρξε και η διοργάνωση των ολυμπιακών αγώνων. Δόθηκαν υπέρογκα ποσά για την κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων. Πρέπει να σημειωθεί πως οι εγκαταστάσεις αυτές, σήμερα, έχουν εγκαταλειφθεί πλήρως και παρουσιάζουν μια εικόνα ντροπής.
- Η είσοδος στο ευρωπαϊκό νόμισμα πέρα από θετικές συνέπειες, είχε και αρνητικές. Η χώρα δεν είναι σε θέση να υποβαθμίσει το νόμισμά της σε σχέση με τα άλλα ούτε να τυπώσει νόμισμα άμα το χρειαστεί. Αυτό, την κρατάει δέσμια, στους ρυθμούς που ακολουθούν χώρες, με υγιή οικονομική κατάσταση.

- Η χώρα, δέχεται διαρκώς μετανάστες. Οι περισσότεροι από αυτούς, είναι παράνομα εγκατεστημένοι στη χώρα. Αρκετές φορές μάλιστα, στέλνουν τα χρήματα που κερδίζουν από την εργασία τους στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να υπάρχει διαφυγή κεφαλαίου. Είναι επίσης χαρακτηριστικό, πως είναι φθηνά εργατικά χέρια με αποτέλεσμα να καταλαμβάνουν τις περισσότερες θέσεις εργασίες και να μην πληρώνουν τις οικονομικές τους υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος, αφού είναι ανασφάλιστοι.
- Η χώρα, υποφέρει, από συνεχείς απεργίες. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα, την μείωση της παραγωγικότητάς της, καθώς επίσης και την δαπάνη πολύτιμου χρόνου. Ακόμα, αποδεικνύει μια δυσαρέσκεια η οποία, συχνά, έχει επιπτώσεις στον εργασιακό χώρο και στην ορθή λειτουργία των κρατικών οργανισμών.

Ορισμός πολιτικής κρίσης.

Με τον όρο κρίση, περιγράφεται μία κατάσταση στην οποία υπάρχουν προβλήματα⁶. Ένα από τα είδη κρίσης που μπορεί να υπάρχουν, είναι η πολιτική κρίση. Αυτό σημαίνει, πως υπάρχουν προβλήματα στο χώρο της πολιτικής, δηλαδή, στην άσκηση της εξουσίας. Άλλωστε, ο όρος πολιτική έχει το εξής περιεχόμενο: τη μέθοδο διακυβέρνησης ενός κράτους ή τη ρύθμιση των σχέσεων του με άλλα κράτη. Αυτό βέβαια, έρχεται σε αντίθεση με την αρχική σημασία του όρου, που ήταν οι υποθέσεις που αφορούν τους πολλούς, ως μέλη της κοινωνίας⁷.

⁶ Lexigram, Κρίση, <https://stavros mavroudeas.wordpress.com/2012/11/26/%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B8-%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1/>

⁷ Lexigram, Πολιτική, <http://www.lexigram.gr/lex/enni/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE#Hist2>

Το ερώτημα που γεννάται, είναι αν η κρίση, η οποία βιώνει η Ελλάδα είναι οικονομική ή πολιτική. Η οικονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα ανέδειξε και άλλα χρόνια προβλήματά της όπως είναι η πολιτική παθογένεια. Δυστυχώς όλες οι συζητήσεις και οι απόπειρες για ανεύρεση λύσης στο πρόβλημα είναι στραμμένες κατ' αποκλειστικότητα στην οικονομική κρίση. Κανείς δε αναζητεί κατά πόσο είναι εφικτή και αναγκαία η επίλυση άλλων καίριων ζητημάτων που θα έχουν ως αποτέλεσμα την βελτίωση της οικονομικής κατάστασης. Έτσι εξαλείφονται από το προσκήνιο και το δημόσιο λόγο άλλες πιο σημαντικές πτυχές της σημερινής κρίσης.

Η κρίση που έχει δημιουργηθεί σε μεγάλο βαθμό είναι πολιτική. Στον όρο πολιτική δίνεται το περιεχόμενο: *«η προσπάθεια μιας κοινωνίας να αυτοκυβερνηθεί και να λύνει συλλογικά τα προβλήματα που προκύπτουν από την κοινή συμβίωση των ανθρώπων»*.⁸

Επομένως κάθε πρόβλημα που έρχεται στην επιφάνεια είναι κατά κύριο λόγο πολιτικό. Είναι αναγκαίο να σημειωθεί πως το σημερινό περιεχόμενο του όρου περιέχει μια τελείως διαφορετική σημασία. Ο βασικός της σκοπός είναι η διαχείριση της εξουσίας. Αποτελεί δηλαδή ένα είδος μεταπολιτικής.

Σύμφωνα με αυτά μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός πως η οικονομική κατάσταση γίνεται αντιληπτή μονάχα ως ένα σύνολο αριθμών. Με τον τρόπο αυτό δεν εξετάζονται όμως θέματα όπως το βάρος της ευθύνης για αυτή την κρίση, καθώς επίσης και το ποιος είναι αναγκασμένος να πληγεί για αυτή. Δυστυχώς στις περισσότερες αν όχι σε όλες τις περιπτώσεις το βάρος αναλαμβάνει ο λαός. Η μάζα των πολιτών που πλήττεται συχνά δεν φέρει μερίδιο ευθύνης για την κατάσταση. Ωστόσο η εξουσία της χώρας σπανίως εξετάζει τέτοια δεδομένα. Η συλλογική αντιμετώπιση της κατάστασης παρουσιάζεται ως η δικαιότερη λύση. Συνήθως όμως αποτελεί κατάφορη αδικία και βοηθάει μονάχα την εξουσία.

Για τους παραπάνω λόγους οι σημερινές κοινωνίες υποφέρουν από πολιτικό έλλειμμα. Δυστυχώς μάλιστα αυτό το χαρακτηριστικό είναι απαραίτητο προκειμένου να λειτουργήσουν ομαλά οι λεγόμενες δημοκρατίες. Η δημοκρατία σύμφωνα με τα αρχαία ελληνικά ιδεώδη δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστεί καθώς απαιτεί ενεργή και άμεση συμμετοχή του λαού.

⁸ Καλτσάς, Β. (2011), Η σημερινή κρίση. Κρίση οικονομική ή πολιτική;, <https://enthemata.wordpress.com/2011/12/11/kaltsas/>

Υπάρχουν θεωρίες που έρχονται σε αντίθεση με αυτή. Οι σύγχρονες δημοκρατίες με τον αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα απέχουν σημαντικά από την αρχική δημοκρατία που γεννήθηκε στην Αρχαία Ελλάδα. Δυστυχώς πλέον οι αντιπρόσωποι επιλέγουν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τη γνώμη του λαού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα συχνά οι πολίτες να βρίσκονται στο περιθώριο αντί στο προσκήνιο. Με τον τρόπο αυτό νοθεύεται η ουσιαστική έννοια του όρου.

Επομένως η πολιτική και η οικονομία βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση. Αυτό σημαίνει πως οι πολιτικές αποφάσεις επιφέρουν σημαντικές μεταβολές στην οικονομία. Άρα η αντιμετώπιση την οικονομικής κρίσης προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική κρίση.

Αυτό που οφείλει η πολιτεία να κάνει είναι να φροντίσει στην αναβάθμιση και την βελτίωση του πολιτικού συστήματος. Θα πρέπει δηλαδή να λαμβάνεται υπόψη η άποψη των πολιτών.

Αυτό συνεπάγεται κάτι ακόμα. Οι πολίτες θα πρέπει να διεδικήσουν πιο ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Θα πρέπει να ενδιαφέρονται για το μέλλον του τόπου. Θα πρέπει να καταλάβουν την σημασία της πολιτικής και της ενεργής συμμετοχής. Άλλωστε ο κάθε τόπος είναι το άθροισμα των κατοίκων του.

Όλα τα παραπάνω πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη. Μονάχα όταν το κράτος με την εξουσία και τους πολίτες του μπει σε μία σειρά θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τα καίρια προβλήματά του.

Επομένως, όταν η συζήτηση στρέφεται γύρω από μία πολιτική κρίση, τότε αφορά την κρίση που βιώνει η διακυβέρνηση της χώρας. Η κρίση αυτή, μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες σε διάφορους τομείς της ζωής, όπως είναι, ο κοινωνικός και ο οικονομικός.

Θύματα της κρίσης.

Ιταλία.

Από τα στοιχεία της ιταλικής στατιστικής υπηρεσίας ISTAT προκύπτει πως από το 2007 μέχρι το 2012 ο αριθμός των Ιταλών που ζουν σε κατάσταση «απόλυτης ένδειας» διπλασιάστηκε, φτάνοντας, από τα 2,4 εκατομμύρια στα 4,8 εκατομμύρια. Εξ αυτών, σχεδόν το 50% ζει στη Νότιο Ιταλία, ενώ ένα εκατομμύριο είναι παιδιά και έφηβοι. Επιπλέον, το 65% των ιταλικών νοικοκυριών έχει περιορίσει τις αγορές του λόγω της οικονομικής κρίσης (Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

Η βιομηχανία, επίσης, πλήττεται σοβαρά, καθώς πολλές εταιρείες έχουν αναγκαστεί να αναδιοργανώσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, κλείνοντας βιομηχανικές μονάδες και απολύοντας εργαζομένους. Η Ιταλία βιώνει μια πραγματική αποβιομηχανοποίηση έχοντας απολέσει, σύμφωνα με τον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής της ΕΕ, 20 ποσοστιαίες μονάδες από το 2007, ενώ η ανταγωνιστικότητα της χώρας όσον αφορά το κόστος εργασίας, αλλά και την παραγωγικότητα έχει επιδεινωθεί σημαντικά (Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων, 2013).

Πορτογαλία.

Μετά το τέλος της μεγέθυνσης της οικονομίας που ακολούθησε την ένταξη της Πορτογαλίας στη ζώνη του Ευρώ και την εποχή των χαμηλών επιτοκίων δανεισμού, η οικονομία της χώρας άρχισε να δείχνει ότι στηρίζεται σε γυάλινα πόδια. Το χρέος της χώρας από 50.4% το 1995 έφτασε το 120% το 2012 ενώ το έλλειμμα από 2.8 % το 2001 εκτινάχθηκε το 10 % το 2012. Τα επιτόκια εκτινάχθηκαν από το 3,9% το 1999 στο 14% το 2012. Οι αγορές χρήματος έκλεισαν. Μέσα σε ένα έτος (2011-2012) χάθηκαν 500.000 θέσεις εργασίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι από την ανεργία του 3,8 % το 2001 το ποσοστό των ανέργων εκτινάχθηκε στους 900.000 ανέργους ή 18% τον Φεβρουάριο 2013 και αυτό παρά την ισχυρή μετανάστευση των Πορτογάλων προς την Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις

Σκανδιναβικές Χώρες και τις πρώην αποικίες της Πορτογαλίας με την μερίδα του λέοντος να πηγαίνει στην Βραζιλία. Σχεδόν 52.000 άνθρωποι μετανάστευσαν μόνιμα, ενώ 69.500 εγκατέλειψαν τη χώρα με την πρόθεση να παραμείνουν στο εξωτερικό για διάστημα μικρότερο του ενός έτους το 2012 (Τράπεζα της Πορτογαλίας, 2013).

Η ανεργία στην Πορτογαλία αυξήθηκε απροσδόκητα από 13,5% το τέταρτο τρίμηνο του 2014 στο 13,7% στο διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2015. Αυτό θεωρείται, ότι οφείλεται κυρίως στη μείωση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών. Ο αριθμός των ανέργων στον τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε κατά 5,2%. Το πρώτο τρίμηνο του 2015 η ανεργία των νέων έφθανε το 34,4%. Η Πορτογαλία βγήκε από την ύφεση το 2013 (Lemonde, 2016/ ΤΟ ΒΗΜΑ 2015).

Ισπανία.

Η Ισπανία παρουσίαζε εξαιρετικές οικονομικές επιδόσεις κατά τη δεκαετία του 2000 (υψηλή ανάπτυξη πάνω από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, μείωση ανεργίας, δημόσιο χρέος μόλις 36% του ΑΕΠ το 2008). Με την ένταξη στην ΟΝΕ και τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού, η μεγέθυνση της οικονομίας στηρίχθηκε ως επί το πλείστον στην ανάπτυξη του κατασκευαστικού κλάδου. Η δυναμική αυτή πήρε ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Το 2007, για παράδειγμα, ο κλάδος παρήγαγε 760.000 κατοικίες, ήτοι περισσότερες απ' ό,τι η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία μαζί. Ο κλάδος απασχολούσε το 12% του πληθυσμού, το διπλάσιο δηλαδή ποσοστό σε σύγκριση με τον μ.ο. της ΟΝΕ. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απορρόφηση μεγάλου αριθμού νέων σε ανειδίκευτες και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, εις βάρος ωστόσο του μορφωτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού. Η δυναμική του κατασκευαστικού κλάδου είχε, επίσης, αρνητική επίπτωση στο εμπορικό ισοζύγιο, λόγω της εισαγωγής πρώτων υλών και κεφαλαιουχικών αγαθών. Η έκρηξη της κατασκευαστικής φούσκας το 2008 προκάλεσε την κατάρρευση του κλάδου και την απώλεια περίπου δύο εκατομμυρίων θέσεων εργασίας (LeMonde, 2010).

Οι ισπανικές τράπεζες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της φούσκας, παρέχοντας πιστώσεις στις κατασκευαστικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Το χρέος νοικοκυριών και επιχειρήσεων υπολογίζεται μεταξύ 250% και 300% του ΑΕΠ. Με την ύφεση, η υπερχρέωση προκαλεί σήμερα τη ραγδαία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων

δανείων. Τα μέτρα εξυγίανσης των τραπεζών που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα θεωρούνται συνολικά ανεπαρκή. Ο αριθμός απύλητων κατοικιών (φαινόμενο των «πόλεων-φάντασμα») υπολογίζεται σήμερα μεταξύ ενός μέχρι τριών εκατομμυρίων, ανεβάζοντας το ύψος των δυνητικών ζημιών των τραπεζών από 80 σε 180 δις, σύμφωνα με εμπειρογνώμονες. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου 226 δις ευρώ από το ένα τρισεκατομμύριο ευρώ που δάνεισε η ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα είχε ως αποδέκτες τα ισπανικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (MediaPart, 2012).

Κεφάλαιο 2^ο

Ελληνική περίπτωση.

Η ελληνική οικονομική κρίση έχει γίνει θέμα συζήτησης για πολλούς ειδικούς και όχι μόνο. Έχουν καταγραφεί πολλές αναλύσεις γύρω από το θέμα, που έχουν ως στόχο τον προσδιορισμό των κύριων παραγόντων αυτής. Ως κύρια αιτία, δίδεται το τεράστιο δημόσιο χρέος, καθώς επίσης, τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα, η ανορθολογική διαχείριση των δημόσιων δαπανών, η μεγάλη υστέρηση εξαγωγών έναντι εισαγωγών, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα και η δυσλειτουργία της αγοράς εργασίας.

Η κατάσταση αυτή, έχει οδηγήσει τη χώρα, στα όρια της εξαθλίωσης και ο κίνδυνος της χρεοκοπίας αποτελεί έναν καθημερινό εφιάλτη. Σχετικά με την χρεοκοπία, έχουν δημιουργηθεί δύο πόλοι, εκείνοι που υποστηρίζουν πως αποτελεί τη μοναδική σωτηρία και εκείνοι που εύχονται να μην επέλθει ποτέ.

Είναι απαραίτητο, να σημειωθεί πως δεν είναι η πρώτη φορά που η χώρα βιώνει μία οικονομική κρίση. Μετά την απελευθέρωση του 1821 η χώρα μας έχει βρεθεί στα πρόθυρα πτώχευσης άλλες τέσσερις φορές. Είναι απαραίτητο, επομένως, για καλύτερη κατανόηση, να παρουσιαστούν οι προγενέστερες καταστάσεις, προκειμένου να επιτευχθεί μία σύγκριση με αυτές και να μπορέσουν να γίνουν ορισμένες προτάσεις για μελλοντικές ενέργειες.

Ανασκόπηση της κρίσης.

Η πρώτη κρίση που ξέσπασε στην χώρα, συνέβη το 1974. Είναι σκόπιμο να καταγραφεί η πορεία αυτής, μέχρι το 2009.

1974-2009: Στην αρχή αυτής της περιόδου, η χώρα πραγματοποίησε μεγάλα δάνεια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το χρέος να διογκωθεί. Έτσι, ο προϋπολογισμός έβγαине αρνητικός. Η κατάσταση σταθεροποιήθηκε κατά το 1993 με στόχο την ικανοποίηση των κριτηρίων σύγκλισης του Μάαστριχτ. Σε σχέση με το ΑΕΠ, το χρέος αρχίζει να γνωρίζει μια σταδιακή μείωση ώσπου το 1999 το χρέος βρίσκεται κάτω από το 3%, πετυχαίνοντας τελικά, η Ελλάδα να γίνει μέλος της ΟΝΕ. Δυστυχώς όμως, αυτά τα θετικά στοιχεία, κατά το

μέλλον, αποδείχθηκαν ψευδή αφού αποδείχθηκε πως ήταν αποτέλεσμα απόκρυψης ελλειμμάτων και δανείων. Πρόκειται για το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής.

Η απάτη αυτή, αποδείχθηκε στα τέλη του 2004, όταν πραγματοποιήθηκε οικονομική απογραφή. Σε αυτή, φάνηκαν αποκρύψεις δαπανών με αποτέλεσμα την αναθεώρηση των ελλειμμάτων των προηγούμενων ετών, τη μείωση της αξιοπιστίας της χώρας και την τριετή επιτήρηση από την Ε.Ε.

Δυστυχώς, το 2008 η κατάσταση εκτροχιάστηκε. Στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το ελληνικό έλλειμμα διογκώνεται και τα χρέη αυξάνονται ταχύτατα. Η κατάσταση και το γενικότερο κλίμα, ήταν εξαιρετικά αρνητικά. Για το λόγο αυτό, ο τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής που διατηρούνταν στην εξουσία με μικρή πλειοψηφία, εξαγγέλλει εκλογές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν πρόωρα, στις αρχές Οκτωβρίου του 2009. Νικητής των εκλογών αναδείχθηκε το ΠΑΣΟΚ, με τη βοήθεια ουτοπικών υποσχέσεων και το γενικότερο σύνθημα «Λεφτά υπάρχουν».

Σπουδαία γεγονότα σημειώθηκαν από τα τέλη του 2009 έως τον Ιανουάριο του 2010. Ο υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 θα εκτιναχτεί στο 12,5% από 6% που εκτιμούσε η προηγούμενη κυβέρνηση (το 2010 αναθεωρήθηκε στο 15,4%). Η κυβέρνηση υλοποιεί ορισμένες προεκλογικές της υποσχέσεις όπως η έγκριση επιδόματος αλληλεγγύης. Ωστόσο, δε προβαίνει στη λήψη μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης για τον καθησυχασμό των αγορών.

Μέχρι το 2010, η κυβέρνηση κατορθώνει να βαδίζει στο προεκλογικό της πρόγραμμα καθώς ο προϋπολογισμός του 2010 ήταν αυτός που είχε προβλεφθεί και μάλιστα δόθηκαν ορισμένες αυξήσεις σε χαμηλούς μισθούς και συντάξεις.

Τα πράγματα όμως δεν εξελίχθηκαν θετικά. Έπειτα από την ανακοίνωση του προϋπολογισμού μειώθηκε η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας. Υπήρξαν και άλλες υποβαθμίσεις από τους διεθνείς οίκους και αναστάτωση των αγορών. Από τον Ιανουάριο του 2010, σημειώθηκε μια συνεχής άνοδο των spreads, ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010.

Το δεύτερο μήνα του 2010, πραγματοποιήθηκε η πρώτη λήψη μέτρων οικονομικού χαρακτήρα. Εξωτερικοί παράγοντες άσκησαν έντονες πιέσεις για την λήψη των μέτρων, ιδιαίτερα κατά την περίοδο που πραγματοποιούταν το ετήσιο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στην Ελβετία.

Τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν ήταν αρκετά σκληρά. Ο πρώτος τομέας που δέχθηκε πλήγμα ήταν ο δημόσιος. Για αυτόν προβλεπόταν, πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων, υπερωριών και οδοιπορικών.

Ωστόσο, αυτά, δεν στάθηκαν αρκετά, προκειμένου να εξυγιανθεί η κατάσταση. Έτσι κρίθηκε απαραίτητο να εφαρμοστεί ένα δεύτερο πακέτο μέτρων, υπό τον φόβο της χρεοκοπίας. Τα νέα μέτρα είχαν ακόμα σκληρότερο χαρακτήρα και προέβλεπαν:

- μειώσεις 30% δώρων,
- 12% επιδομάτων Δημοσίου,
- 7% αποδοχών υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ, αυξήσεις ΦΠΑ και φόρου βενζίνης και άλλα.

Μέσα στους επόμενους δύο μήνες ακολούθησε η υπογραφή μίας συμφωνίας με την επωνυμία Μνημόνιο. Για την επίτευξη αυτής, εφαρμόστηκαν, επιπλέον οικονομικά μέτρα. Όμως, η χώρα δεν κατόρθωσε να βελτιώσει τη θέση της στις διεθνείς αγορές. Έτσι, η χώρα αναγκάστηκε να ζητήσει βοήθεια από τον μηχανισμό στήριξης (ΟΝΕ,ΕΚΤ,ΔΝΤ). Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε λήψη επιπλέον οικονομικών μέτρων όπως:

- αντικατάσταση 13/14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500€ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000€ και πλήρης κατάργηση των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές,
- αντικατάσταση 13/14ης σύνταξης με επίδομα 800€, για συντάξεις ως 2500€, αύξηση ΦΠΑ.

Στις αρχές του Μαΐου του 2010 η χώρα ζήτησε να δανειοδοτηθεί με 80 δις € από τις υπόλοιπες χώρες της ΟΝΕ και 30 δις € από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η αίτηση αυτή εγκρίθηκε από την βουλή και την συνόδευαν τρία συνημμένα μνημόνια

- Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής,
- Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης και
- Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής.

Στα μέσα του 2011 η κατάσταση δεν παρουσίαζε ουσιαστική βελτίωση. Για το λόγο αυτό, υπογράφηκε το δεύτερο Μνημόνιο. Αυτό, έφερε μαζί του και ένα νέο κύμα μέτρων⁹. Στις 29 Ιουνίου 2011 η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015. Αυτό είχε ως στόχο, να εφαρμοσθούν μέτρα με τα οποία θα περιορισθούν οι δαπάνες και θα αυξηθούν τα έσοδα. Τα μέτρα αυτά προέβλεπαν: περιορισμό μισθολογικών και λειτουργικών δαπανών και νέα φορολογικά μέτρα, ίδρυση οργανισμού αποκρατικοποιήσεων για την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας. Αλλά και μέτρα διαφορετικής μορφής, όπως, αλλαγή φορολογικής κλίμακας, έκτακτη εισφορά για όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000€, αύξηση κλίμακας ΦΠΑ εστίασης, αύξηση ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450€ κλπ.

Παρά τη λήψη όλων αυτών των μέτρων, η κατάσταση επιδεινώθηκε. Δηλαδή, η χώρα ήταν εκτός στόχων, καθώς υπήρχε μεγάλη υστέρηση εσόδων και αύξηση δαπανών. Αυτό επέφερε μια νέα σειρά μέτρων στα οποία περιλαμβανόταν διεύρυνση εργασιακής εφεδρείας, νέος έκτακτος φόρος κατοικιών μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ, περικοπή συντάξεων μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ και άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων.

Στα τέλη του έτους, η κατάσταση δεν βελτιώθηκε. Τον Οκτώβριο του 2011, η ΕΕ συγκάλεσε έκτακτη σύνοδο κορυφής προκειμένου να δημιουργηθεί ένα σχέδιο αντιμετώπισης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Το συνέδριο αυτό, αποδείχθηκε χρονοβόρο, καθώς, η διάρκειά του ξεπέρασε τις 20 μέρες. Η τελική του απόφαση προέβλεπε: κούρεμα κατά 50% του ελληνικού χρέους, πρόσθετο πακέτο βοήθειας ύψους 130 δις €, πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής μέχρι το 2021, δημιουργία μηχανισμού μόνιμης εποπτείας της Ελλάδας και συνεχούς παρακολούθησης της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων, ανακεφαλαιοποίηση Ελληνικών τραπεζών ύψους 30 δις € και αύξηση κατά 1 τρις € των κεφαλαίων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Ο πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου εξέφρασε την πρόθεσή του για πραγματοποίηση δημοψηφίσματος με θέμα την νέα δανειακή σύμβαση. Η ανακοίνωση αυτή, είχε ως αποτέλεσμα, την πρόκληση αναταραχών τόσο στην αντιπολίτευση όσο και στο εσωτερικό

⁹ Υπουργείο Οικονομικών, Ανάλυση Κωδικών Αριθμών Εσόδων, (2011)
<http://www.minfin.gr/content-pi/f/binaryChannel/minfin/datastore/c0/24/6c/c0246c45326a66c8f408c0314b76f89230c07127/application/pdf/KAESODA+2011.pdf>

του κόμματος. Οι εξελίξεις αυτές, έγιναν θέμα συζήτησης, στη σύνοδο κορυφής των 17, στην οποία κλήθηκε μέσω τηλεδιάσκεψης και ο Έλληνας πρωθυπουργός.

Σε αυτό το συνέδριο, ανακοινώθηκε από την κυρία Μέρκελ και τον κύριο Σαρκοζί ότι το δημοψήφισμα αυτό φέρει πάνω του την τύχη της χώρας στην Ευρωζώνη. Στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν τετραήμερες διαβουλεύσεις με συμμετοχή των κομματικών επιτελείων του ΠΑΣΟΚ, της ΝΔ και του ΛΑΟΣ με σκοπό την επιλογή προσώπου που θα ηγηθεί στο νέο κυβερνητικό σχήμα.

Νέος προσωρινός πρωθυπουργός της χώρας αναδείχθηκε ο Λ. Παπαδήμος. Η κυβέρνηση αυτού ενέκρινε τα μέτρα που περιέχονταν στο Δεύτερο Μνημόνιο. Έτσι τέθηκαν σε εφαρμογή τα ακόλουθα: μείωση κατά 22% κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών, κατάργηση 150.000 θέσεων από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012. κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά κλπ. Στις 9 Μαρτίου ολοκληρώνεται με επιτυχία το PSI. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έφτασε το 95,7%.

Το Μάιο πραγματοποιήθηκαν νέες εκλογές. Το αποτέλεσμα αυτών ήταν εξαιρετικά αποθαρρυντικό αφού από την διαδικασία δεν αναδείχθηκε κυβέρνηση. Αυτό σήμαινε ότι είχε σημειωθεί μια ριζική αλλαγή στην πολιτική κατάσταση της χώρας. Εξαιτίας αυτών των εξελίξεων ορίστηκε υπηρεσιακή κυβέρνηση (πρωθυπουργός Π. Πικραμμένος) και προκηρύχθηκαν νέες εκλογές οι οποίες έλαβαν χώρα τον Ιούνιο. Από αυτές τις εκλογές πρώτο κόμμα αναδείχθηκε η Νέα Δημοκρατία ωστόσο δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει αυτοδυναμία. Έτσι, προέκυψε κυβέρνηση συνεργασίας που αποτελούνταν από το ΠΑΣΟΚ και τη ΔΗΜΑΡ και είχε ως πρωθυπουργό τον Αντώνη Σαμαρά.

Στα τέλη του 2012 πραγματοποιήθηκαν τρίμηνες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση και την Τρόικα. Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής καταργήθηκε. Ωστόσο, εγκρίθηκε και άλλο πακέτο μέτρων. Όλα αυτά τα μέτρα σταδιακά άρχισαν να εξαντλούν την κοινωνία. Τα νέα μέτρα μεταξύ άλλων προέβλεπαν:

- αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 έτη, από 1-1-2013,
- μείωση συντάξεων από 5-15%, από τα 1.000€ και άνω, περικοπές στα ειδικά μισθολόγια, ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο εργαζομένων στις ΔΕΚΟ.

Τα μέτρα αυτά ήταν ύψους 18,9 δις €, από τα οποία τα 9,4 δις € αφορούσαν το έτος 2013.

Το Νοέμβριο, ακούγονται οι πρώτες θετικές αξιολογήσεις για την Ελλάδα. Η χώρα πραγματοποίησε με επιτυχία ένα μεγάλο μέρος των μεταρρυθμίσεων και των μέτρων. Παράλληλα, έχει επικυρώσει τον προϋπολογισμό 2013 και μια φιλόδοξη μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική στρατηγική για την περίοδο 2013-2016. Αυτό οδήγησε το Eurogroup να υποστηρίζει πως η χώρα θα κατορθώσει να έχει χρέος στο 124% του ΑΕΠ το 2020 και χαμηλότερο του 110% του ΑΕΠ στο 2022. Μια πρόβλεψη, εξαιρετικά θετική και αισιόδοξη.

Στο σημείο αυτό αρχίζει μία σταδιακή διευκόλυνση της χώρας προκειμένου να κατορθώσει να μειώσει το υπέρογκο δημόσιο χρέος της. Βέβαια, αυτό θα ίσχυε μονάχα, αν η χώρα, εξακολουθούσε να εφαρμόζει αυστηρά τα συμφωνηθέντα διαρθρωτικά μέτρα.

Οι διευκολύνσεις περιλαμβάνουν μια σειρά ευνοϊκών διατάξεων. Αυτές είναι ακόλουθες: αποδέσμευση της επόμενης δόσης του 43.7 δις € για τη στήριξη του προϋπολογισμού και την τραπεζική ανακεφαλαίωση, μείωση των επιτοκίων των διμερών δανείων στα πλαίσια του πρώτου Μνημονίου κατά 1%, μείωση κατά 0,1% της αμοιβής του ΕΜΣ για τα δάνεια στην Ελλάδα, επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων του ΕΜΣ κατά 15 έτη, αναβολή για 10 έτη της πληρωμής των τόκων στο ΕΜΣ για τα διατεθέντα και διατιθέμενα δάνεια.

Ανάλυση των οικονομικών στοιχείων της κρίσης

Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστεί η οικονομική κατάσταση και τα οικονομικά στοιχεία που βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση της κατάστασης της χώρας.

Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει την οικονομική κατάσταση της χώρας και τις προβλέψεις που είχαν γίνει για αυτή οι οποίες επαληθεύτηκαν.

Greek government budget balance, GDP growth and debt-to-GDP ratio (1970–2017)

Source: Eurostat and European Commission

Greek national account	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ^a	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ^b	2016 ^b	2017 ^c
Public revenue ^d (% of GDP) ^[99]	Πρότυπο:NA	Πρότυπο:NA	31.0 ^d	37.0 ^d	37.8 ^d	39.3 ^d	40.9 ^d	41.8 ^d	43.4 ^d	41.3 ^d	40.6 ^d	39.4 ^d	38.4 ^d	39.0 ^d	38.7	40.2	40.6	38.7	41.1	43.8	45.7	47.8	45.8	48.1	45.8	TBA
Public expenditure ^d (% of GDP) ^[100]	Πρότυπο:NA	Πρότυπο:NA	45.2 ^d	46.2 ^d	44.5 ^d	45.3 ^d	44.7 ^d	44.8 ^d	47.1 ^d	45.8 ^d	45.5 ^d	45.1 ^d	46.0 ^d	44.4 ^d	44.9	46.9	50.6	54.0	52.2	54.0	54.4	60.1	49.3	50.2	47.9	TBA
Budget balance ^d (% of GDP) ^{[101][102]}	Πρότυπο:NA	Πρότυπο:NA	-14.2 ^d	-9.1 ^d	-6.7 ^d	-5.9 ^d	-3.9 ^d	-3.1 ^d	-3.7 ^d	-4.5 ^d	-4.9 ^d	-5.7 ^d	-7.6 ^d	-5.5 ^d	-6.1	-6.7	-9.9	-15.3	-11.1	-10.2	-8.7	-12.3	-3.5	-2.1	-2.2	TBA
Structural balance ^e (% of GDP) ^[103]	Πρότυπο:NA	Πρότυπο:NA	-14.9 ^f	-9.4 ^g	-6.9 ^g	-6.3 ^g	-4.4 ^g	-3.6 ^g	-4.2 ^g	-4.9 ^g	-4.5 ^g	-5.7 ^h	-7.7 ^h	-5.2 ^h	-7.4 ^h	-7.8 ^h	-9.7 ^h	-14.7 ^h	-9.8	-6.3	-0.6	2.2	0.4	-1.4	-2.3	TBA
Nominal GDP growth (%) ^[104]	13.1	20.1	20.7	12.1	10.8	10.9	9.5	8.8	5.6	7.2	6.8	10.0	8.1	3.2	9.4	6.9	4.0	-1.9	-4.7	-8.2	-6.5	-6.1	-1.8	-0.7	3.6	TBA
GDP price deflator ⁱ (%) ^[105]	3.8	19.3	20.7	9.8	7.7	6.2	5.2	3.6	1.6	3.4	3.5	3.2	3.0	2.3	3.4	3.2	4.4	2.6	0.8	0.8	0.1	-2.3	-2.6	-1.2	0.7	TBA
Real GDP growth ^j (%) ^{[58][59]}	8.9	0.7	0.0	2.1	3.0	4.5	4.1	3.1	4.0	3.7	3.2	6.6	5.0	0.9	5.8	3.5	-0.4	-4.4	-5.4	-8.9	-6.6	-3.9	0.8	0.5	2.9	TBA
Public debt ^k (billion €) ^{[53][54]}	0.2	1.5	31.2	87.0	98.0	105.4	112.1	118.8	141.2	152.1	159.5	168.3	183.5	212.8	225.3	240.0	264.6	301.0	330.3	356.0	304.7	319.2	317.1	320.4	319.6	TBA
Nominal GDP ^k (billion €) ^{[104][106]}	1.2	7.1	45.7	93.4	103.5	114.8	125.7	134.2	141.7	152.0	162.3	178.8	193.0	199.2	217.8	232.8	242.1	237.4	226.2	207.8	194.2	182.4	179.1	177.8	184.3	TBA
Debt-to-GDP ratio (%) ^{[56][57]}	17.2	21.0	68.3	93.1	94.7	91.8	89.2	88.5	99.6	100.1	98.3	94.2	95.1	106.9	103.4	103.1	109.3	126.8	146.0	171.4	156.9	175.0	177.1	180.2	173.4	TBA
- Impact of Nominal GDP growth (%) ^{[107][108]}	-2.3	-3.7	-10.6	-10.0	-9.1	-9.3	-7.9	-6.7	-4.7	-6.7	-6.3	-9.0	-7.1	-2.9	-9.2	-6.7	-3.9	2.1	6.3	13.0	12.0	10.1	3.3	1.3	-6.3	TBA
- Stock-flow adjustment (%) ^{[104][107][109]}	N/A	N/A	2.9	1.5	3.9	0.5	1.4	1.9	12.1	2.7	-0.3	-0.6	0.3	9.2	-0.4	-0.4	0.3	0.0	1.9	2.1	-35.1	-4.4	-4.7	-0.2	-2.6	TBA
- Impact of budget balance (%) ^{[101][102]}	N/A	N/A	14.2	9.1	6.7	5.9	3.9	3.1	3.7	4.5	4.9	5.7	7.6	5.5	6.1	6.7	9.9	15.3	11.1	10.2	8.7	12.3	3.5	2.1	2.2	TBA
- Overall yearly ratio change (%)	-2.3	-6.9	6.5	6.6	1.5	-2.9	-2.6	-0.7	11.1	6.4	-1.8	-4.0	6.8	11.8	-3.4	-6.4	6.2	17.5	19.2	25.3	-14.5	18.1	2.1	3.1	-6.8	TBA

Notes: ^a Year of entry into the Eurozone. ^b Forecasts by European Commission pr 5 May 2016.^[110] ^c Forecasts by the bailout plan in April 2014.^[111]

^d Calculated by ESA-2010 EDP method, except data for 1990–2005 only being calculated by the old ESA-1995 EDP method.

^e Structural balance = "Cyclically-adjusted balance" minus impact from "one-off and temporary measures" (according to ESA-2010).

^f Data for 1990 is not the "structural balance", but only the "Cyclically-adjusted balance" (according to ESA-1979).^{[112][113]}

^g Data for 1995–2002 is not the "structural balance", but only the "Cyclically-adjusted balance" (according to ESA-1995).^{[112][113]}

^h Data for 2003–2009 represents the "structural balance", but are so far only calculated by the old ESA-1995 method.

ⁱ Calculated as yoy %-change of the GDP deflator index in National Currency (weighted to match the GDP composition of 2005).

^j Calculated as yoy %-change of 2010 constant GDP in National Currency.

^k Figures prior of 2001 were all converted retrospectively from drachma to euro by the fixed euro exchange rate in 2000.

Ακόμα, δίνονται τα ποσοστά ανεργίας που πλήττουν τη χώρα. Δυστυχώς η ανεργία κυμαίνεται ακόμα σε υψηλά επίπεδα κάτι που δεν βοηθάει στην βελτίωση της οικονομικής κατάστασης.

Ποσοστό ανεργίας (2009–2016, εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία)Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ^[132]

	Ιαν	Φεβρ	Μαρ	Απρ	Μαι	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ	Νοεμ	Δεκ
2009	9,0	9,2	9,2	9,2	9,3	9,4	9,6	9,7	10,0	10,1	10,4	10,7
2010	11,1	11,4	11,7	11,9	12,3	12,5	12,7	12,9	13,3	14,0	14,3	14,8
2011	15,1	15,6	16,1	16,4	16,9	17,2	17,8	18,5	19,0	19,8	20,9	21,6
2012	22,0	22,3	22,6	23,3	24,0	24,9	25,1	25,5	26,0	26,0	26,4	26,4
2013	26,8	26,9	27,2	27,5	27,7	27,6	27,8	27,7	27,9	27,7	28,0	27,5
2014	27,2	27,1	26,9	27,1	27,0	26,6	26,3	26,2	26,1	26,1	25,9	26,0
2015	25,7	25,8	25,7	25,3	25,0	24,9	24,9	24,7	24,8	24,5	24,5	24,2
2016	24,3	24,0	23,7	23,3	23,5							

Τα βασικά οικονομικά στοιχεία για τα έτη 2006-2011 φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί. Χαρακτηριστικές παρατηρήσεις: οι προειδοποιήσεις στους τότε πρωθυπουργούς και υπουργούς οικονομικών (και όχι μόνο)-κίτρινη κάρτα το 2008 και κόκκινη κάρτα το 2009, η μείωση του Κ/Κ εισοδήματος του 2011 κατά 10% σχετικά με το 2006, η μεγάλη ύφεση μετά το 2008, η δραματική αύξηση της ανεργίας μετά το 2008 καθώς και οι αυξήσεις των ελλειμμάτων και του χρέους μετά το 2008¹⁰¹¹.

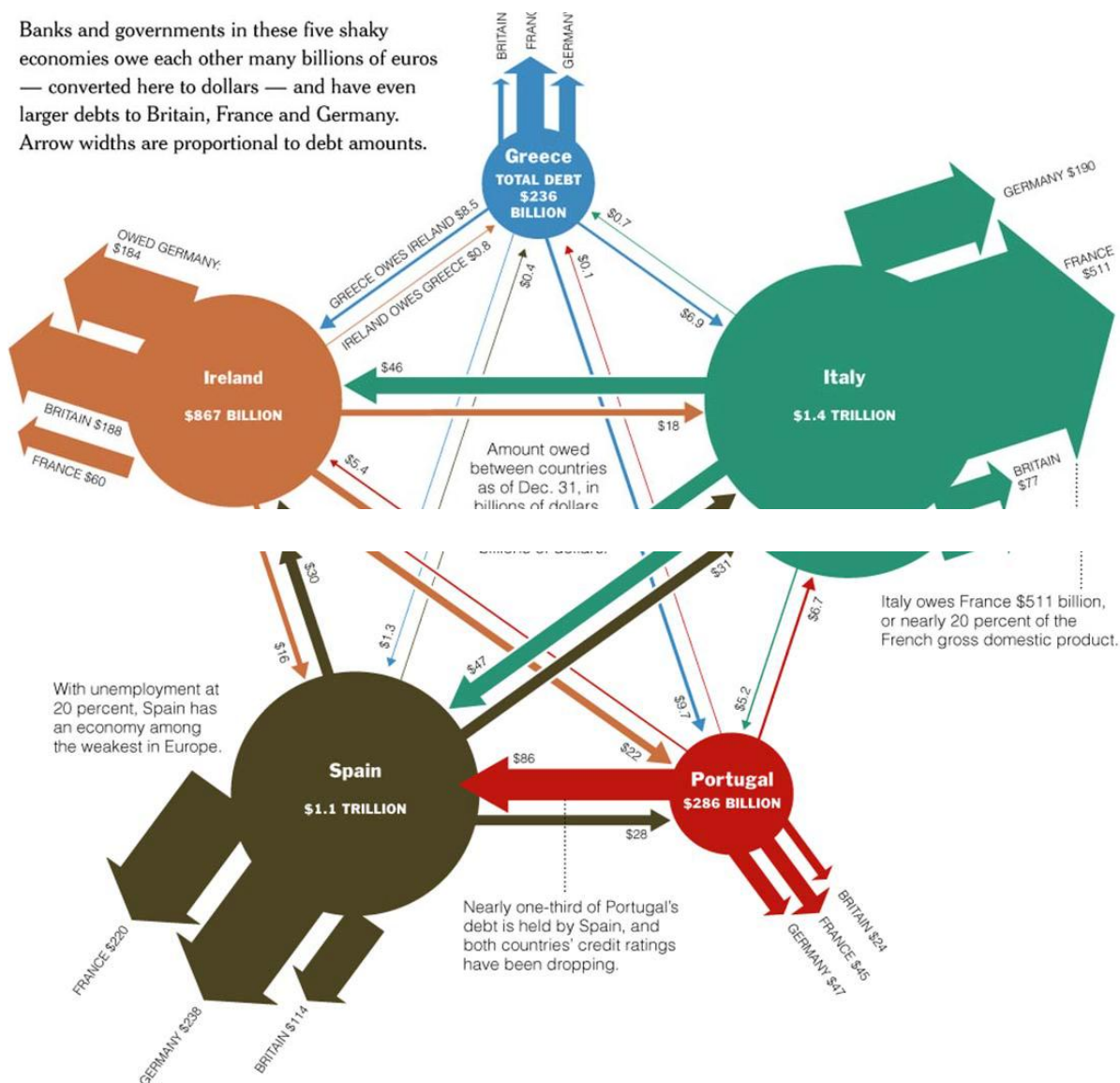
¹⁰ Κέντρο Πληροφόρησης Εργαζομένων & Ανέργων, (2012) <http://www.kepea.gr>

¹¹ Δουράκης, Γ. (2014) ,Τα αίτια της κρίσης (και της τραγωδίας), <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=648767>

Οικονομικό Στοιχείο (Μ€)	2006	2007	2008	Κάρτες	2009	2010	2011
Δημόσια Εσοδα	102	114	123		124	130	123
Δημόσιες Δαπάνες	115	129	146		160	154	143
Τόκοι	9.6	9.8	11.2		12.3	13	16
Ελλειμμα Προϋπολογισμού (% ΑΕΠ)	-6.2	-6.7	-9.9		-15.5	-10.6	-9.3
Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ	5.5	3.5	-0.2		-3.1	-4.9	-7.1
Δημόσιο Χρέος	226	239.3	263.3		299.7	329.5	355.7
Ονομαστικό ΑΕΠ	209	223.2	233.2		232	227	215
Λόγος Χρέος/ΑΕΠ (%)	1.08	1.07	1.13		1.29	1.45	1.65
Ανεργία	9.5	8.5	8		10	11.9	15.4
Ετήσιος Πληθωρισμός (%)	3.3	3	4.2		1.3	4.7	3.1
Εισαγωγές	72	85	90		71	70	69
Εξαγωγές	48	53	56		45	49	52
Ακαθάριστο Κ/Κ Εισόδημα (Αγοραίες Τιμές, Κ€)	18,284	19,367	20,074		19,982	19,095	17,933
Καθαρό Κ/Κ Εισόδημα (Διαθέσιμο, Κ€)	15,990	16,802	17,374		16,997	15,805	14,355

Ιστός των χρεών στην ΟΝΕ.

Στο επόμενο γράφημα παρουσιάζεται η πολυπλοκότητα των χρεών των τραπεζών και των κυβερνήσεων (σε \$) των χωρών της Ελλάδας, Πορτογαλίας, Ισπανίας, Ιταλίας και Ιρλανδίας μεταξύ τους καθώς και από την Γερμανία, Γαλλία και Μεγάλη Βρετανία. Για να παρουσιαστεί το ποσό των χρεών έχει χρησιμοποιηθεί το πάχος των βελών.

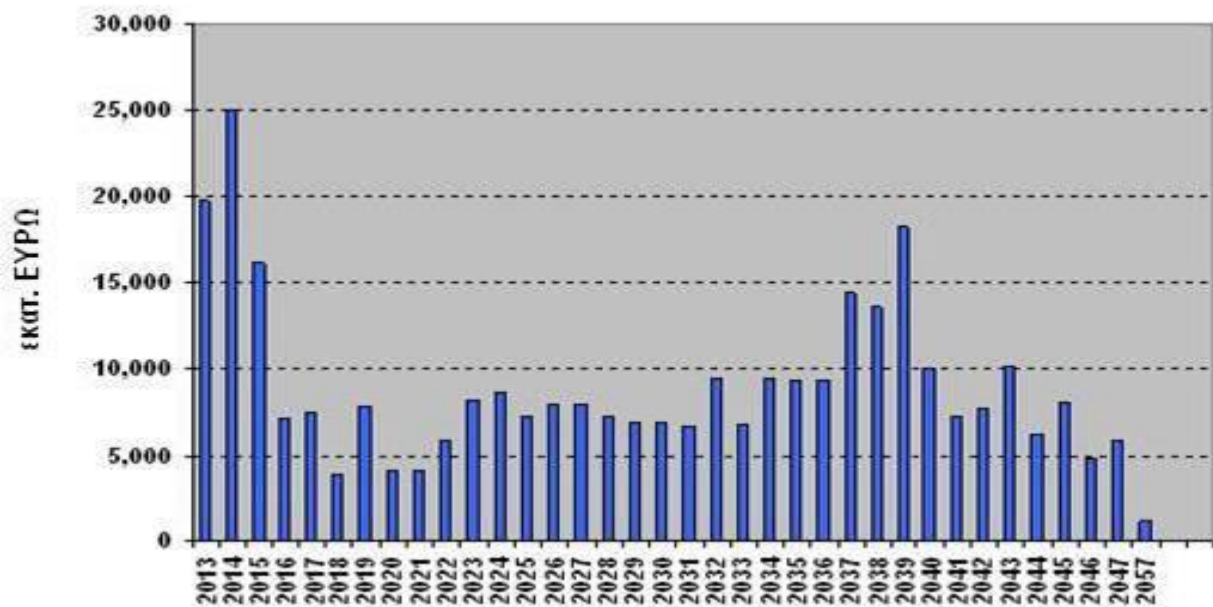


Πηγή: NY Times Europe's Web of Debt

Σχετικά με το δημόσιο χρέος, το 2012, έχουν να σημειωθούν ορισμένες παρατηρήσεις. Η σύνθεση του χρέους προς τα τέλη του 2012, είχε λάβει την εξής μορφή:

<i>Συνολικό Χρέος</i>	<i>ΔΙΣ €</i>
<i>Ομόλογα</i>	<i>118</i>
<i>Γραμμάτια</i>	<i>18</i>
<i>Δάνεια από ESM</i>	<i>149</i>
<i>Άλλα δάνεια</i>	<i>18</i>
<i>Εγγυήσεις²⁰</i>	

Το χρονοδιάγραμμα πληρωμών του χρέους



Στο παραπάνω γράφημα φαίνεται το χρονοδιάγραμμα των πληρωμών του Ελληνικού χρέους.

Οι συνθήκες που οδήγησαν τη χώρα στη κρίση.

Οι συνθήκες που επικράτησαν, κατά τα έτη 2008 - 2009 και συνέβαλαν στο ξέσπασμα της κρίσης, είναι τα ακόλουθα:

Χάθηκε πολύτιμος χρόνος, μέχρι η χώρα να κινητοποιηθεί, προκειμένου να αντιμετωπίσει την κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει. Τα δείγματα της επερχόμενης καταστροφή έγιναν φανερά από τον Δεκέμβριο του 2008 μετά την καταστροφή της Αθήνας. Ωστόσο, οι τότε πολιτικοί ηγέτες δίσταζαν να λάβουν μέτρα. Η αναποφασιστικότητα, στοίχησε στη χώρα, πολλά δισεκατομμύρια.

Η Ελλάδα, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό τα έσοδά της, στον τουρισμό. Εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αυτό, μειώθηκε σημαντικά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να μειωθούν τα κέρδη της χώρα. Ο δεύτερος κλάδος, από τον οποίο αντλεί χρήματα η χώρα, είναι η ναυτιλία. Οι εξαγωγές μειώνονται όλο και περισσότερο, καθώς η ευρωπαϊκή οικονομία, βιώνει τρομερή ύφεση. Αυτό, έχει ως αποτέλεσμα, να μην χρειάζονται οι μεταφορές προϊόντων με πλοία.

Η κυβέρνηση, δεν εκτίμησε ορθά, τη σοβαρότητα της κατάστασης. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα, να μην προετοιμασθεί κατάλληλα, για την αντιμετώπισή της. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως *:Το κυβερνητικό, διοικητικό και πολιτικό σύστημα απέτυχε να κατανοήσει τη μορφή και τη σημασία των οικονομικών θεμάτων, παρόντα σε όλες σχεδόν τις χώρες και τότε θεραπεύσιμα εύκολα.* Με το ξέσπασμα της κρίσης, ήρθε στην επιφάνεια, η πραγματική κατάσταση της χώρας. Μια κατάσταση, που κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί πως θα εξελιχθεί.

Η πολιτική βούληση είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Η στάση των πολιτικών, παθητική. Υπήρξε μία μεγάλη περίοδος, όπου κυριαρχούσε η αναποφασιστικότητα. Αυτό κόστισε πολύτιμο χρόνο στη χώρα με αποτέλεσμα να χειροτερεύσει η ήδη δεινή οικονομική της κατάσταση.

Το κράτος, προσέφερε απλόχερα χρήματα. Ωστόσο, δεν είχε υπολογίσει το γεγονός πως τα έσοδά του ήταν αρκετά λιγότερα. Αίτιο αυτής της κατάστασης ήταν η ανεξέλεγκτη φοροδιαφυγή. Ακόμα, σημειώνονται μαζικές μεταφορές σε τράπεζες του εξωτερικού και

αναλήψεις για τα ‘σεντούκια’ του εσωτερικού. Σε αυτό, βέβαια, μεγάλο μέρος ευθύνης, φέρουν και οι πολίτες, που δεν προβαίνουν σε ενέργειες σωτηρίας της χώρας.

Η εξουσία της χώρας, δεν ήταν ποτέ ιδιαίτερα δυναμική. Οι κυβερνήτες χαρακτηρίζονταν από ανευθυνότητα και πισωγυρίσματα. Αυτό ισχύει τόσο για τα κόμματα εξουσίας, όσο και για τα κόμματα αντιπολίτευσης. Το πρόβλημα εντοπίζεται, κατά κύριο λόγο, στους πρωθυπουργούς και στους υπουργούς οικονομικών.

Ο λαός βίωνε συνεχή εξαπάτηση από τον πολιτικό κόσμο. Πολύ γνωστό είναι το φαινόμενο να πραγματοποιούνται συχνές εκλογές με ουτοπικές προεκλογικές δηλώσεις, οι οποίες μεταβάλλονταν, μόλις το κόμμα ερχόταν στην εξουσία. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα, την απογοήτευση και την απομάκρυνση του λαού από τα κοινά.

Όταν η Ελληνική κρίση έγινε παγκοσμίως γνωστή, το φθινόπωρο του 2009, η τότε κυβέρνηση (στο μεθυστικό κόσμο της εκλογικής της νίκης) ήταν αναποφάσιστη, αναβλητική και διστακτική να πάρει τα απαραίτητα άμεσα μέτρα ανάκαμψης από τη κρίση.

Παράλληλα, τα ΜΜΕ άρχισαν μια πολιτική λαϊκισμού και τρομοκρατίας. Αυτό, έβλαψε σημαντικά τις αγορές, αφού ο κόσμος, έπαψε να ξοδεύει χρήματα.

Μετάδοση της κρίσης.

Η κρίση στην Ελλάδα, δημιούργησε έναν επιπλέον φόβο. Αυτός, είναι ο φόβος της μετάδοσής της και σε άλλες χώρες της ΟΝΕ. Αυτό, θα συνέβαινε, στην περίπτωση μη ελέγχου της χώρας και πτώχευσης αυτής. Η περίπτωση αυτή, όμως πλέον, δεν βρίσκεται σε έξαρση.

Η αλλαγή του κλίματος βρίσκει τις ρίζες της στη μεταβολή ορισμένων συνθηκών. Αρχικά, η χώρα έχει λάβει μια σειρά δομικών μεταρρυθμίσεων και οικονομικών μέτρων, που είχαν ως αποτέλεσμα, τη βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης και την σταθεροποίηση αυτής.

Ακόμα, καθιερώθηκε ένας μόνιμος Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) για τα μέλη της Ευρωζώνης. Αυτός, μπόρεσε να προσφέρει οικονομική στήριξη στις αγορές. Οι χώρες που έχουν υπερχρεωθεί μπορούν να επωφεληθούν από επιδοτούμενα επιτόκια. Έτσι, ως ένα βαθμό, αντιμετωπίζεται η οικονομική κρίση και η δυσχέρεια ανοίγματος στις οικονομικές αγορές.

Κεφάλαιο 3ο

Προοπτική και μελλοντικές δράσεις

Επιπτώσεις Οικονομικής κρίσης.

Η οικονομική κρίση, δεν έχει επιπτώσεις μονάχα στον οικονομικό τομέα. Μεγάλες είναι οι συνέπειες για ολόκληρη την κοινωνία αλλά και την ψυχολογία των ανθρώπων. Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική κρίση έχει ως αποτέλεσμα δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή. Αυτό είναι λογικό, καθώς η μείωση ή η ολική έλλειψη εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια.

Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με την κατάσταση της οικονομίας σε διεθνές επίπεδο. (Marmot και Bell, 2009)¹².

Φυσικά, το εύρος και το μέγεθος των επιπτώσεων συναντά διακυμάνσεις ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης των χωρών. Δηλαδή, οι αναπτυγμένες χώρες πλήττονται σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης. Ακόμα, στην εσωτερική οργάνωση υπάρχει διαβάθμιση στις επιπτώσεις. Οι χειρόνακτες εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση, υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης, της μεσαίας και ανώτερης τάξης (Stiglitz, 2006)¹³.

Η οικονομική κρίση, θέτει στο επίκεντρο της, τον ρυθμό ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας (εξαιρούνται η Κίνα, η Ινδία και μερικές άλλες νέες βιομηχανικές χώρες). Έτσι, η παγκόσμια οικονομία συρρικνώνεται διαρκώς, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας.

¹² Marmot Mg, Bell R.,(2009) , «How the financial crisis affect health?», Department of Epidemiology and Public Health, London,pp. 13-14

¹³ Stiglitz JE., (2006) , «Making globalization work». NortonWW&Co, NewYork

Κατ επέκταση, οι εργαζόμενοι βρίσκονται σε μία συνεχή αβεβαιότητα. Καθώς υπάρχει ο κίνδυνος μείωσης των απολαβών τους ή ακόμα και απόλυσης. Αυτό το φαινόμενο, προσλαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις. Το 2008, αποτελεί την αφετηρία μίας περιόδου, κατά την οποία η εργασιακή ανασφάλεια πλήττει όλο και μεγαλύτερα τμήματα της κοινωνίας. Παράλληλα, πολλοί εργαζόμενοι βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας.

Σίγουρα, όλα τα παραπάνω, πλήττουν σε μικρότερο βαθμό τα υψηλά στρώματα και τις αναπτυγμένες χώρες. Θύματα της, είναι οι χώρες αλλά και οι πολίτες που είχαν πάντοτε την αγωνία της επιβίωσης. Όλα αυτά, αναδύουν, δυο βασικά αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα:

1. Την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών,
2. Την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας

Πλέον, είναι σύνηθες το φαινόμενο, άτομα να ψάχνουν τα σκουπίδια για να βρουν να φάνε. Οι ζητιάνοι στους δρόμους και στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, αυξάνονται διαρκώς. Παράλληλα, αυξάνονται ολοένα και περισσότερο τα αιτήματα για σίτιση και τροφή στα κοινωνικά παντοπωλεία των Δήμων και στις εκκλησιαστικές κοινότητες.

Η ανεργία, αποτελεί ακόμα μία μεγάλη πληγή, για την οικονομία. Αυτή παρατηρείται, κυρίως σε νεαρά άτομα έως 25 ετών που δεν διαθέτουν εμπειρία άρα βρίσκονται εκτός ανταγωνισμού. Ακόμα, άτομα άνω των 45 είναι δύσκολο να βρουν εργασία. Έτσι, όταν οι γονείς μένουν άνεργοι, η οικογενειακή ισορροπία διαταράσσεται και οδηγεί σε διάλυση την κοινωνικής συνοχής. Επομένως δεν σημειώνεται κάλυψη των καθημερινών αναγκών της οικογένειας. Οι γονείς νιώθουν πικρία, απογοήτευση που δεν έχουν την δυνατότητα πλέον να φροντίσουν τα παιδιά τους

Ο φόβος για το μέλλον, το άγχος και η κατάθλιψη θερίζουν. Ακόμα ζημία σημειώνεται και στην παιδεία όπου δεν είναι λίγοι οι φοιτητές που αναγκάζονται να δουλεύουν με αποτέλεσμα, είτε να εγκαταλείπουν τη σχολή τους, είτε να την θέτουν σε δεύτερη μοίρα.

Αυτό είναι πολύ στενάχωρο και ψυχοφθόρο. Πλέον οι νέοι επενδύουν για το μέλλον τους στις σπουδές. Έτσι, εγκαταλείποντάς τες, νοιώθουν ανασφάλεια και ανεπάρκεια¹⁴.

Επίσης συχνό φαινόμενο είναι οι νέοι να κοπιάζουν για αρκετά χρόνια προκειμένου να πάρουν ένα πτυχίου που στο τέλος δεν τους εξασφαλίζει την επαγγελματική σταδιοδρομία που επιθυμούν ή έστω μια θέση εργασίας πάνω στον τομέα τους. Παράλληλα ο κόπος για την απόκτηση πτυχίου συχνά δεν ανταμείβεται ανάλογα.

Το παραπάνω έχει δύο πιθανά αποτελέσματα. Από τη μία, αυξάνεται το ποσοστό μετανάστευσης. Πολλοί νέοι αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον σε χώρες που επικρατεί αξιοκρατία και καλύτερες αμοιβές. Από την άλλη, δεν είναι λίγα τα άτομα που στρέφονται στην εγκληματικότητα προκειμένου να εξασφαλίσουν τα προς το ζειν. Ακόμα, πολλές φορές η απελπισία ωθεί τους νέους στην χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Αυτό έχει ως άμεση συνέπεια την κατάρρευση των αξιών. Εγκαινιάζεται μία ζοφερή και χαοτική κοινωνική πραγματικότητα. Κυριαρχεί το ένστικτο της επιβίωσης. Έτσι η ανθρωπιά και το αίσθημα της δικαιοσύνης κλονίζονται.

Ωστόσο, δεν πρέπει να παραμερίζουμε και μία θετική όψη της όλης κατάστασης. Μπορεί η κοινωνική και οικονομική κατάσταση να βρίσκεται σε αδιέξοδο. Ωστόσο δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για μια αλλαγή. Είναι μια πρόκληση για όλους εμάς, για την αποδόμηση μιας σαθρής νοοτροπίας και συμπεριφοράς και την ανάδειξη μιας υγιούς συλλογικής συνείδησης, η οποία θα βοηθήσει σε μεγάλο βαθμό, να προοδεύσουμε ως Κράτος και κοινωνία.

Μαθαίνοντας λοιπόν από τα λάθη και τις παραλείψεις του παρελθόντος αλλά και τις καταστάσεις που βιώνουμε στις μέρες μας, μπορούμε να προχωρήσουμε στη διαμόρφωση και υιοθέτηση υγιών νοοτροπιών οι οποίες θα μας βοηθήσουν στην δημιουργία μιας καλύτερης κοινωνίας¹⁵.

¹⁴ Κυπραίου, Π. (2010), Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης και η κατάθλιψη, <http://www.psychotherapeia.net.gr/articles-psyxologoi-marousi-psychotherapeftes-marousi/oikonomikh-krish/90-synepeies-ths-oikonomikhs-krishs>

¹⁵ http://www.sigmalive.com/news/opinions_sigmalive/177639/h-oikonomiki-krisi-kai-oi-epiptoseis-stin-koinonia#.dpuf

Τρόποι Αντιμετώπισης της κρίσης.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση, αποτελεί, ένα ουσιαστικό πρόβλημα. Η επίλυσή του, φαίνεται να είναι, πραγματικά δύσκολη. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί ενέργειες, που να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα. Σε εθνικό επίπεδο πραγματοποιείται μία προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος, με στόχο, την αντιστροφή του δυσμενούς κλίματος. Ο βασικός σκοπός, όλων των ενεργειών, είναι ένας. Η οικονομία, θα πρέπει να βρεθεί, ξανά, σε αναπτυξιακή τροχιά.

Μέχρι σήμερα, έχουν σημειωθεί ορισμένες πρωτοβουλίες. Αυτές, πραγματοποιήθηκαν κυρίως μετά τη χρεοκοπία της LehmanBrothers. Οι πρωτοβουλίες αυτές, αφορούν κυρίως, πακέτα δισεκατομμυρίων για την διάσωση, εγγύηση και ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, προγράμματα εξαγοράς υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών, σε μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά.

Σημαντική, είναι η συμβολή, των κεντρικών τραπεζών. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, σημειώθηκε και μείωση του βραχυπρόθεσμου επιτοκίου. Αυτό συνέβη το φθινόπωρο του 2007. Αυτή τη περίοδο, έκανε, την πρώτη της εμφάνισή και η κρίση. Το σύστημα αυτό αποτέλεσε πηγή έμπνευσής και για άλλους οργανισμούς. Έτσι, το φθινόπωρο του 2008 η ΕΚΤ μείωσε, επίσης, το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο της συντονίζοντας τις κινήσεις της με την αμερικάνικη κεντρική τράπεζα. Ωστόσο, η ενέργεια αυτή, ήταν αρκετά καθυστερημένη και πλέον, η ύφεση είχε γενικευτεί.

Αν θέλει κάποιος να παρουσιάσει με συντομία τις ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, αυτές είναι οι ακόλουθες: παροχή ρευστότητας στην αγορά, διευκολύνσεις προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και αγορά κρατικών και εταιρικών ομολόγων με παράλληλη εξομάλυνση των πιέσεων που δέχεται η χρηματοδότηση των κρατών και των μεγάλων επιχειρήσεων.

Αυτές οι ενέργειες, πραγματοποιήθηκαν, από το σύνολο των χωρών. Ωστόσο, πρωτοπόρες αναδείχθηκαν τόσο σε τραπεζικό όσο και σε κυβερνητικό επίπεδο, οι Η.Π.Α.. Πρέπει να αναφερθεί πως δεν είναι λίγες οι χώρες οι οποίες υπό την πίεση κοινωνικών ομάδων στο εσωτερικό τους, επιστρατεύουν τον κρατικό παρεμβατισμό προκειμένου να

προστατεύσουν τα εγχώρια προϊόντα τους και να διαφυλάξουν τις θέσεις εργασίας. Ακόμα πιο σημαντικό όμως είναι πως δεν υπολόγισαν τις πολιτικές επιπτώσεις μπροστά στο όφελος της χώρας. Δυστυχώς, οι κυβερνήσεις δεν υπολόγισαν τις επιπτώσεις που θα έχουν οι ενέργειές τους, στην αγορά και ιδιαίτερα στις εξαγωγές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Γαλλία, όπου δέχθηκε μεγάλο πλήγμα, η αυτοκινητοβιομηχανία.

Όπως γίνεται φανερό, η κατάσταση επιδεινώνεται, με ταχύς ρυθμούς. Για το λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαίο να πραγματοποιηθούν ενέργειες για την καταπολέμηση της κρίσης και την ουσιαστική βελτίωση της κατάστασης.

Η Ελληνική οικονομία προκειμένου να επανέλθει πρέπει να ξεκινήσει από το μηδέν. Να θέσει στέρεες βάσεις, πάνω στις οποίες, θα οικοδομηθεί η λειτουργία της χώρας. Αρχικά, είναι απαραίτητο για την βελτίωση της κατάστασης να χρηματοδοτηθεί η οικονομία. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω της αναδιάρθρωσης και ανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού τομέα. Αυτό θα συμβάλει παράλληλα στην εξάλειψη της αβεβαιότητας για το μέλλον της χώρας.

Παράλληλα, είναι σημαντικό να τονωθούν οι ήδη υπάρχουσες επενδύσεις και να δημιουργηθούν νέες. Σε αυτό είναι δυνατόν να συμβάλει ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων. Αυτό, θα συμβάλει στην μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ.

Μεγάλο πρόβλημα της χώρας, αποτελεί από την αρχή της κρίσης, ο πληθωρισμός και κυρίως η ανεργία. Το κράτος, μέσω προγραμμάτων, θα πρέπει να προωθήσει την πρόσληψη νέων υπαλλήλων. Βέβαια, υπάρχουν ορισμένα προγράμματα για νέους άνεργους, όμως, δεν είναι αρκετά. Θα πρέπει να υπάρξει, μια ουσιαστική προσπάθεια για την βελτίωση της κατάστασης και κατά κύριο λόγο στις επιχειρήσεις. Αυτές είναι άλλωστε, που μπορούν να απορροφήσουν εργατικό δυναμικό.

Οι ενέργειες, οι οποίες θα πραγματοποιηθούν δεν πρέπει να στοχεύουν στην προσωρινή αλλά στη μακροπρόθεσμη βελτίωση της οικονομίας. Είναι απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες, θα έχουν αποτελέσματα με μεγάλη διάρκεια. Τέτοιες, μπορεί να αφορούν, τις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου. Για όλα τα παραπάνω, απαιτείται δημοσιονομική εξυγίανση, που θα περιλαμβάνει αξιολόγηση των εργαζομένων.

Έτσι λοιπόν, η οικονομική κρίση, είναι ένα φαινόμενο, που πλήττει όλους τους τομείς της ζωής. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος, για τον οποίο, πρέπει να αντιμετωπιστεί. Το

μέλλον της αγοράς είναι αβέβαιο και ελλοχεύουν κίνδυνοι. Οι επιχειρήσεις, παρουσιάζουν όλο και μεγαλύτερη ζημία.

Επομ,η κρίση, πρέπει να ξεπεραστεί και να υπάρξει αποκατάσταση των συνθηκών. Με τη σειρά του, αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα, την βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης τόσο ανάμεσα στις τράπεζες όσο και στους επενδυτές. Άρα, είναι σημαντικό, να εφαρμοστούν νέα μέτρα στις αγορές.

Αρχικά, η αντιμετώπιση θα πρέπει να ξεκινήσει από τις επιχειρήσεις. Δηλαδή, πρέπει να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά καταστάσεις, όπως, οι περιβόητοι τοπ μάνατζερ και τα «χρυσά παιδιά» του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού στερεώματος. Αυτοί με σκοπό το μέγιστο κέρδος δεν ενδιαφέρονται για τους μακροοικονομικούς κινδύνους των επιλογών τους και προχωρούν σε τακτικές που, ενώ τους εξασφαλίζουν άμεσα υπέρογκα κέρδη, επιφυλάσσουν σημαντικούς μακροχρόνιους κινδύνους για την οικονομία.

Εξετάζοντας την κατάσταση στα χρηματιστήρια, γίνεται αντιληπτό, πως αν και η ελληνική χρηματαγορά είχε περιορισμένη έκθεση στα subprime, η διεθνοποίηση της αγοράς δημιούργησε έμμεσες πιέσεις, που γίνονται πιο εμφανείς όταν υπολογίσει κανείς, τις απώλειες που σημείωσε ο Γενικός δείκτης Τιμών του Χρηματιστηρίου Αθηνών, οι οποίες ξεπερνούν το 45%, ποσοστό που είναι από τα μεγαλύτερα των τελευταίων ετών και έχει φέρει τις τιμές πολλών μετοχών χαμηλότερα και από το «ναδίρ» της κρίσης του 1999. Σίγουρα τα στοιχεία αυτά, δημιουργούν ανασφάλεια και φόβο, ωστόσο, μπορεί να σταθούν αφορμή για την ανεύρεση ευκαιριών.

Σε περιόδους κρίσης εφαρμόζεται η φράση του Εβραίου τραπεζίτη Μόργκαν «αγοράζω μετοχές όταν το αίμα κυλάει στους δρόμους» που ειπώθηκε στις αρχές του περασμένου αιώνα. Η φράση αυτή όσο κυνική και απάνθρωπη και αν είναι έχει γνωρίσει την επιβεβαίωση καθώς είναι γεγονός πως έπειτα από κάθε μεγάλη κρίση έρχεται εκρηκτική άνοδος σε όλα τα χρηματιστήρια¹⁶.

¹⁶ Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης, TheGreeklobbyinScandinavia (2010)
<https://ellinismossouidias.wordpress.com/2010/04/28/%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%89%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%83/>

Οι επενδυτές, όμως, θα πρέπει να αλλάξουν την κατάσταση. Θα πρέπει να αποδεσμευτούν από τα λανθασμένα μοντέλα επενδυτικής συμπεριφοράς προκειμένου με αυτό τον τρόπο να ενισχύσουν την αγορά και τελικά και τους ίδιους τους εαυτούς τους. Καλό θα ήταν, π.χ. να περιοριστεί η αλόγιστη χρήση των marginaccounts. Η πίστωση είναι πράγματι πολύ χρήσιμη. Η αξία της, όμως, είναι φανερή μόνο όταν χρησιμοποιείται με μέτρο και σε περιόδους που παρουσιάζεται ισχυρή ανοδική τάση.

Παράλληλα οι επενδυτές θα πρέπει να διατηρούν αποστάσεις από την φημολογία. Οι επιλογές των αγορών τους θα πρέπει να είναι προσεκτικές και να βασίζονται πάνω στις αρχές και το προφίλ που έχει διαμορφωθεί όλο το προηγούμενο καιρό. Δηλαδή, να φροντίζουν να κινούνται στο χώρο των επενδύσεων που ήδη γνωρίζουν.

Παράλληλα, η αγορά των μετοχών, θα πρέπει να βασίζεται σε ορισμένα κριτήρια. Δεν πρέπει να εξετάζεται, δηλαδή, μονάχα η τιμή της μετοχής αλλά και η πτώση αυτής.

Ορισμένες εταιρείες, κατά το παρελθόν, βρίσκονταν στην κορυφή. Ωστόσο, πλέον είναι πιθανό τα μεγέθη τους να μην δικαιολογούν καλύτερη αποτίμηση. Οι επενδυτές δεν πρέπει να εμμένουν σε αυτές τις επιχειρήσεις αλλά να τολμούν "φρέσκες" επιλογές.

Οι περίοδοι κρίσης επιβάλουν να διατηρείται η ρευστότητα. Με τον τρόπο αυτό, η αγορά μετοχών, θα αξιοποιείται προς όφελος της οικονομίας. Επομένως, θα τονωθούν οι μετοχές με καλή μερισματική απόδοση και σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Επιπλέον, σκόπιμο θα ήταν τα χαρτοφυλάκια να χαρακτηρίζονται από μεγάλη διασπορά των επενδύσεων, γεγονός που προαπαιτεί τη χρήση πολλαπλών επενδυτικών εργαλείων ώστε να διαμοιραστεί ο κίνδυνος.

Δυστυχώς, η ισχύουσα τακτική, αξιοποιεί τις μεθόδους και τις πρακτικές αυτές με μόνο σκοπό το κέρδος και την κερδοσκοπία. Στην πραγματικότητα, θα έπρεπε να αποσκοπεί στην αντιστάθμιση κινδύνου, το γνωστό hedging. Η Ελληνική πλευρά οφείλει να λάβει την κατάλληλη κατάρτιση. Οι Έλληνες επενδυτές, θα πρέπει τόσο να εκπαιδευτούν, όσο και να δέχονται τις συμβουλές ειδικών. Αυτά τα προσόντα και την τεχνογνωσία, όμως, τα διαθέτουν ήδη οι ξένοι που δραστηριοποιούνται στη Σοφοκλέους, με αποτέλεσμα, ο αγώνας να είναι άνισος. Η ορθή χρήση τακτικών, όμως, μπορεί να γλιτώσει τους επενδυτές από ποικίλους κινδύνους αλλά και να τους ωφελήσει οικονομικά παρέχοντάς τους πλούσια κέρδη όπως αποδείχθηκε – μάλιστα κατά κόρον – και στην παρούσα κρίση.

Σαφώς, είναι απαραίτητο, να μην δημιουργηθεί πανικός. Είναι ο χειρότερος σύμβουλος όταν πρόκειται για ανάπτυξη επενδυτικών δραστηριοτήτων.

Από την πλευρά τους, οι επενδυτές που ενδιαφέρονται πραγματικά για την δουλειά τους, έχουν την υποχρέωση να ενημερώνονται και να παρακολουθούν προσεχτικά τις εξελίξεις. Με τον τρόπο αυτό, θα αποφεύγουν τις δυσάρεστες εκπλήξεις, ενώ παράλληλα, θα γλιτώνουν από λανθασμένες επιλογές, που είναι αποτέλεσμα πανικού. Άλλωστε, τα λάθη, σε περιόδους κρίσης, μπορεί να αποδειχθούν μοιραία.

Ο πρώτος κανόνας των επαγγελματιών διαχειριστών κεφαλαίων (fundmanagers) λέει: «Μάθε να βγαίνεις ζωντανός από τις κρίσεις, καθορίζοντας έγκαιρα, το όριο απωλειών που μπορείς να αντέξεις (stoploss)».

Οι οικονομικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, καλλιεργούν την ανασφάλεια και τον φόβο. Αυτός ο φόβος αφορά και τις καταθέσεις των πολιτών στις τράπεζες οι οποίοι σπεύδουν να κάνουν ανάληψη προκειμένου να μην τις χάσουν. Όμως, δεν υπολογίζουν τις συνέπειες, αυτής τους της κίνησης.

Οι φοβίες αυτές, ωστόσο, είναι υπερβολικές και άδικες. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από μία σχετική σταθερότητα. Η κατάσταση όμως αυτή μπορεί να αποδειχθεί καταστροφική και ολέθρια. Αν σημειωθεί, μαζική απόσυρση των καταθέσεων, υπάρχει κίνδυνος κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος και επιστροφής σε εποχές χρηματοοικονομικού μεσαίωνα (με λεφτά κάτω από το στρώμα κ.λπ.), οι συνέπειες του οποίου θα έχουν απρόβλεπτη κατάληξη. Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι οι μεγάλες τράπεζες δεν φαίνεται να απειλούνται από άμεσο κίνδυνο αφού οι περισσότερες εμφανίζουν καθησυχαστικά επίπεδα ρευστότητας τα οποία οφείλονται στις σημαντικές καταθετικές βάσεις που διαθέτουν.

Οι πολίτες πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι τουλάχιστον όσοι έχουν καταθέσεις που δεν ξεπερνούν τα 20.000 ευρώ σε κάθε τράπεζα δεν έχουν κανένα απολύτως λόγο ανησυχίας, καθώς ο νόμος εξασφαλίζει σε κάθε καταθέτη αποζημίωση μέχρι και 20.000 ευρώ από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων για τις καταθέσεις που αυτός τηρεί ανά τράπεζα. Επομένως τα άτομα που διαθέτουν τέτοια ποσά στην τράπεζα μπορούν να αισθάνονται ασφάλεια. Κάθε λογαριασμός είναι εγγυημένος, μέχρι αυτό το ποσό, ανεξάρτητα από τον αριθμό των λογαριασμών, το νόμισμα και τη χώρα στο πλαίσιο της οποίας λειτουργεί η αντίστοιχη τράπεζα.

Μάλιστα, αν και η διαφύλαξη χρημάτων και ρευστότητας στο σπίτι είτε σε εγχώριο νόμισμα είτε σε δολάρια, αγγλικές λίρες ή ελβετικά φράγκα φαίνεται μία καλή επιλογή προκειμένου να καταπολεμηθούν οι κίνδυνοι που σχετίζονται με το χρηματοπιστωτικό σύστημα σε τέτοιες περιόδους κρίσης, ενέχουν τον κίνδυνο απώλειας των χρημάτων εξαιτίας κλοπών και διαρρήξεων. Δηλαδή, τα άτομα που στηρίζονται στις κλοπές για να ζήσουν μπορούν να παρακολουθήσουν τις τράπεζες και τα άτομα που βγαίνουν με σακούλες στο χέρι. Στην περίπτωση των ηλικιωμένων ο κίνδυνος αυξάνεται σημαντικά. Καθώς επίσης και στις επαρχιακές περιοχές.

Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο πως το ανώτατο όριο κάλυψης των 20.000 δεν προκύπτει αυθαίρετα. Το ποσό αυτό, υπολογίζεται με βάση το σύνολο των καταθέσεων και υποχρεώσεων του πελάτη. Αν μια τράπεζα, καταρρεύσει σε καμιά περίπτωση τα άτομα που έχουν λάβει δάνεια, δεν απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις που έχουν απέναντι στην τράπεζα. Το δάνειο διατηρείται και ο πελάτης υποχρεούται να το αποπληρώνει κανονικά. Αυτό συμβαίνει καθώς το χαρτοφυλάκιο δανείων αποτελεί «περιουσιακό στοιχείο» της τράπεζας και μπορεί να πωληθεί σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα¹⁷.

Δίνεται, λοιπόν, η δυνατότητα στους πολίτες να εξασφαλίσουν ένα μεγάλο ποσό καταθέσεων. Η εγγύηση αυξάνεται όταν οι καταθέσεις βρίσκονται διασκορπισμένες σε διάφορες τράπεζες και δεν συσσωρεύονται σε μία μονάχα.

Το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων, όμως, δεν καλύπτει ποσά τα οποία σχετίζονται με ομολογίες και τραπεζικά ομόλογα που έχουν εκδοθεί από πιστωτικά ιδρύματα, υποχρεώσεις από αποδοχές συναλλαγματικών και από υποσχετικές επιστολές ή γραμμάτια έκδοσής τους ή *repos* ακόμα και εάν η τράπεζα καταρρεύσει.

Σήμερα λοιπόν, παρατηρείται το φαινόμενο στη χώρα μας, οι πολίτες να αποσύρουν τις προθεσμιακές καταθέσεις τους από τις τράπεζες και να επενδύουν τα χρήματα σε ομόλογα που παρέχει η European Investment Bank (EIB), του γερμανικού, του γαλλικού, του ελληνικού και του αμερικάνικου δημοσίου. Το ομόλογα αυτά, είναι αφορολόγητα και

¹⁷ ΣΕΚΕΠ, Φύση, αίτια, αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης,
<http://sipec.par.gr/crisis.htm>

εξαιρετικά ασφαλή αφού εκδότριες και εγγυήτριες είναι οι Κεντρικές Τράπεζες των κρατών – μελών της ευρωζώνης.

Ωστόσο, οι τίτλοι απλώς φυλάσσονται στην τράπεζα από την οποία εκδόθηκαν αλλά δεν αποτελούν μέρος της πτωχευτικής περιουσίας της. Η μοναδική προϋπόθεση για να καταφέρει ο πελάτης να λάβει πίσω ολόκληρο το ποσό που επένδυσε είναι να περιμένει την λήξη του ομολόγου. Αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα ο κάτοχός του να το ρευστοποιήσει πριν τη λήξη του. Στην περίπτωση αυτή για να εξασφαλιστεί κέρδος θα πρέπει να έχει αυξηθεί η ονομαστική του αξία σε περίοδο, πριν από τη λήξη του.

Συνεχίζοντας, πρέπει να εξεταστούν, τα δάνεια. Αυτά, αποτελούν μεγάλο πρόβλημα για την οικονομία, καθώς είναι η "πέτρα του σκανδάλου" στην ιστορία της οικονομικής κρίσης. Για την επίλυση αυτού, οι επενδυτές που συναντούν δυσκολία στην αποπληρωμή των δανείων θα πρέπει να έρχονται σε επαφή με τους συμβούλους της τράπεζας τους. Με αυτό τον τρόπο, είναι πιθανό να καταφέρουν να προβούν σε μία νέα συμφωνία με διευκολύνσεις έτσι ώστε η μηνιαία δόση να είναι πιο προσιτή στους πελάτες.

Το βασικότερο όλων, είναι, ο σωστός επενδυτικός σχεδιασμός. Οι επενδυτές θα πρέπει να έχουν σύνεση και ρεαλιστικές στοχεύσεις. Οι ειδικοί μπορούν να δώσουν χρήσιμες λύσεις και με μια ψύχραιμη εξέταση του θέματος να ληφθεί η καλύτερη απόφαση. Μια επένδυση σε μετοχές, για να αποδώσει ιδανικά, πρέπει να γίνεται με ορίζοντα δεκαετίας, ένα κρατικό ομόλογο καλό είναι να διατηρείται για περίπου πέντε χρόνια, ένα ακίνητο αρχίζει να αποδίδει ως επένδυση μετά τη δεκαετία κ.ο.κ. Ο επίδοξος επενδυτής θα πρέπει να ζυγίσει σωστά όλες αυτές τις πληροφορίες προκειμένου να καταλήξει. Άλλωστε, η ύφεση που πλήττει πλέον τις χώρες, φαίνεται αρκετά σοβαρή και δεν είναι πλήρως φανερές οι επιπτώσεις της, ούτε μπορεί να προσδιορισθεί η διάρκειά της.

Δυστυχώς, όλο και περισσότερες θέσεις εργασίας χάνονται και κανείς δεν γνωρίζει ποιο μπορεί να είναι το επόμενο θύμα της οικονομικής κρίσης. Ένας οικογενειάρχης, για παράδειγμα, πρέπει να λάβει υπόψη του το ενδεχόμενο να χάσει τη δουλειά του και άρα να τοποθετήσει τα διαθέσιμά του έτσι ώστε να έχει εύκολη πρόσβαση αλλά και υψηλή απόδοση που μπορεί να του εξασφαλίσει το επιθυμητό επίπεδο διαβίωσης, για όσο καιρό χρειαστεί¹⁸.

¹⁸

<https://ellinismossouidias.wordpress.com>

Είναι σίγουρο, πως στο χώρο του δημοσίου υπάρχουν αρκετά μελανά σημεία. Ο κάθε υπάλληλος θα πρέπει να ελέγχεται συστηματικά ώστε να μην έχει την ελευθερία να κάνει υπεξαιρέσεις χρημάτων ή μεταβολή στοιχείων. Ακόμα, πρέπει να αντιμετωπιστεί, η αναξιοκρατία.

Για την βελτίωση της κατάστασης,λοιπόν, είναι αναγκαίο, να πραγματοποιηθούν ορισμένες δράσεις. Ο βασικός κανόνας, ο οποίος πρέπει να ακολουθηθεί είναι η πιστή εφαρμογή και μη παρέκκλιση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής. Δηλαδή, η δημιουργία και η πιστή εφαρμογή ενός μοντέλου πολιτικής που θα βασίζεται σ αυτό.

Μια τέτοια πολιτική απαιτεί τόσο την καταγραφή ενός χρονοδιαγράμματος, όσο και τον υπολογισμό των δαπανών. Ακόμα, πρέπει να τεθούν κάτω από ένα ορθό πλαίσιο οι δράσεις,οι μεταρρυθμίσεις, τα μέτρα και η υλοποίηση.

Υπάρχουν δύο κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής, που μπορούν να εξεταστούν. Το πρώτο σκέλος της στρατηγικής, είναι, η εδραίωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης. Αυτό απαιτεί την προσαρμογή στις νέες συνθήκες και την πιστή εφαρμογή των νέων επιλογών. Το μοτίβο αυτό βασίζεται πάνω στην ακόλουθη βάση:

Ο κρατικό μηχανισμός και το σύνολο της κοινωνίας θα πρέπει να υιοθετήσει αλλά και να πραγματώσει ορισμένες αλλαγές θεσμικού χαρακτήρα, που είναι αναγκαίες, για την βελτίωση της λειτουργίας των δημόσιων φορέων. Αυτό, θα έχει ως αποτέλεσμα, την απλοποίηση και την αύξηση της ταχύτητας των διαδικασιών.

Σημαντικό κομμάτι είναι η φορολογία. Οι πολίτες αισθάνονται δυσαρεστημένοι και αδικημένοι από το ισχύον σύστημα. Είναι αναγκαίο λοιπόν να απλοποιηθεί και να ακολουθηθεί μια πιο δίκαιη επιβολή φόρων. Σημαντικό είναι να υπάρξει σταθεροποίηση καθώς το φορολογικό σύστημα της χώρας γνωρίζει συνεχείς μεταβολές.

Η αναδιάρθρωση είναι μια επιταγή που πρέπει να εφαρμοστεί σε διάφορους κλάδους και τομείς. Τόσο το σύστημα της κεντρικής διοίκησης, όσο και αυτό, της αυτοδιοίκησης υποφέρουν από χρόνιες ανεπάρκειες οι οποίες μπορούν να αντιμετωπιστούν, μέσω του αυστηρού ελέγχου.

Το σύστημα δικαιοσύνης είναι πολύ σημαντικό. Είναι αναγκαίο να αυξηθεί το κύρος και η εμπιστοσύνη που τρέφουν οι πολίτες για αυτό. Πρέπει επομένως, να αντιμετωπιστούν φαινόμενα διαφθοράς. Παράλληλα, καλό θα ήταν, να αυξηθούν οι υπάλληλοί του, προκειμένου να επιταχυνθεί η απονομή της δικαιοσύνης.

Ακόμα, πρέπει να υπάρξει, μια εξισορρόπηση στις δαπάνες για την άμυνα της χώρας. Το κράτος οφείλει να θέσει τις προτεραιότητές του. Σίγουρα, η άμυνα της χώρας είναι σημαντική, αλλά θα μπορούσαν να σημειωθούν συμφωνίες που θα οδηγούσαν στην μείωση των δαπανών, για αυτή.

Από τους πιο σημαντικούς στόχους που πρέπει να θέσει το κράτος, είναι, να γνωρίσει βελτίωση το σύστημα υγείας και εκπαίδευσης, μιας και αποτελούν τους βασικότερους πυλώνες μιας χώρας.

Ακόμα πρέπει να δίνονται σεβαστές συντάξεις με τις οποίες οι πολίτες θα ζουν αξιοπρεπώς. Αυτό, απαιτεί μεταβολή, του ασφαλιστικού συστήματος. Οι οργανισμοί, δεν είναι βιώσιμοι, οικονομικά, με αποτέλεσμα να πραγματοποιούνται διαρκώς περικοπές στις συντάξεις. Το σύστημα των ασφαλιστικών εισφορών θα πρέπει να γίνει πιο δίκαιο και σε ορισμένες περιπτώσεις, πιο απαιτητικό, προκειμένου να αυξηθούν τα έσοδα των οργανισμών.

Το δεύτερο σκέλος της στρατηγικής περιλαμβάνει ενέργειες που αποσκοπούν στην τόνωση της οικονομίας. Από την στιγμή που θα επιτευχθεί η εξυγίανση και η ομαλότερη λειτουργία των δημόσιων οργανισμών, σειρά έχει, η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Η τόνωση της οικονομίας, απαιτεί εξέταση και βελτίωση, πληθώρας τομέων. Οι τομείς που πρέπει να ληφθούν υπόψη, είναι η ανάπτυξη και η ανεργία. Παράλληλα με αυτά, πρέπει να επιτευχθεί ρευστότητα και μείωση του ελλείμματος. Σύμφωνα με τα παραπάνω, θα τεθούν ορισμένες προτεραιότητες. Αυτές θα μπορούσαν να συμπεκνωθούν στα ακόλουθα:

Η ελληνική οικονομία λόγω του ότι βρίσκεται σε τέλμα, είναι απαραίτητο να επανεκκινηθεί προκειμένου να αρχίσει να δουλεύει το σύστημα. Για το λόγο αυτό, έχουν αρχίσει να αξιοποιούνται τα προγράμματα ΕΣΠΑ. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα, τα προγράμματα αυτά, λειτουργούν έως ότου τελειώσουν τα χρήματα της επιχορήγησης. Καλό θα είναι κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους να θέτονται σε στέρεες βάσεις προκειμένου να συνεχίσουν να υπάρχουν και μετά το πέρας της χρηματοδότησης.

Οι επενδύσεις μπορούν να γνωρίσουν άνθιση αν δημιουργηθεί ένα Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο. Αυτό το ταμείο θα έχει ως κύριο ρόλο την αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Ακόμα, θα πρέπει να αρχίσουν να οργανώνονται οι οργανισμοί που βοηθούν τις εξαγωγές προϊόντων. Τέλος, για την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης είναι αναγκαίο να ξαναρχίσουν να πραγματοποιούνται δημόσια έργα.

Σε επόμενο επίπεδο, φαίνεται να έχουν αρχίσει να πραγματοποιούνται μια σειρά διαρθρωτικών αλλαγών. Οι αλλαγές αυτές, ωστόσο, προχωρούν με αργούς ρυθμούς και ορισμένες από αυτές έχουν παγώσει εντελώς. Στόχος είναι, η άμεση ολοκλήρωση τους.

Ορισμένοι κρατικοί οργανισμοί αποτελούν πληγή για την οικονομία. Πρέπει σταδιακά να αποκρατικοποιηθούν και να αρχίσουν να αποτελούν πηγή εσόδων καθώς είναι πιθανόν να αξιοποιηθούν καλύτερα από τον αγοραστή τους.

Είναι σημαντικό να αυξηθούν οι επενδύσεις. Το κλίμα στην Ελλάδα δεν είναι ικανό να προσελκύσει τους επενδυτές καθώς, είναι αρκετά δαπανηρή, μια τέτοια ενέργεια, για αυτούς. Από τη στιγμή που θα μειωθούν τα εμπόδια, θα αρχίσει μια νέα εποχή, η οποία θα προσφέρει πολλές θέσεις εργασίας.

Είναι σημαντικό για την ανάπτυξη της οικονομίας να καλλιεργηθεί ο ανταγωνισμός. Ο ανταγωνισμός βοηθάει στην συνεχή βελτίωση των προϊόντων και εξασφαλίζει ότι αυτά βρίσκονται σε λογικές τιμές. Έτσι, υπάρχει μια συνεχής πρόοδος και εξέλιξη που βοηθάει στην ενίσχυση της αγοραστικής επιθυμίας.

Το κράτος, έχει στα χέρια του, μια μεγάλη περιουσία. Δυστυχώς, δεν αξιοποιείται στο έπακρο. Θα πρέπει λοιπόν, να αρχίσει να αξιοποιείται, για να αυξηθούν τα έσοδα των ταμείων. Η διαχείρισή τους, ωστόσο, πρέπει να γίνει με πλήρη διαφάνεια. Διαφορετικά, θα αποτελέσουν ξανά, πληγή για τα δημόσια ταμεία.

Ενδιαφέρον έχει να καλλιεργηθούν νέες πηγές παραγωγής. Η Ελλάδα πέρα από τα παραδοσιακά της προϊόντα (λάδι), μπορεί να εκμεταλλευτεί τη φυσική της δύναμη. Η παραγωγή ενέργειας είναι πολύ εύκολη αφού υπάρχει άπλετος ήλιος και δυνατοί άνεμοι. Ακόμα, υπάρχουν πολλές εκτάσεις που μπορούν να καλλιεργηθούν προσφέροντας προϊόντα που ευδοκιμούν μόνο σε εύκρατα κλίματα, όπως τα πορτοκάλια και τα λεμόνια.

Ένα πολύ σημαντικό βήμα για την βελτίωση της κατάστασης, είναι, η πολιτική σταθερότητα. Με τον τρόπο αυτό, οι εξωτερικές δυνάμεις, θα αρχίσουν να δείχνουν

μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στη χώρα. Η συνεχής μεταβολή κυβερνήσεων, έχει ως αποτέλεσμα, την μεταβολή πολιτικών στρατηγικών. Επομένως, η χώρα, αρχίζει διαρκώς από το μηδέν, αντί να ακολουθήσει ένα σύστημα που θα την βγάλει από το αδιέξοδο.

Ορισμένες προτάσεις συνοψίζονται παρακάτω:

- Πολιτική σταθερότητα και αποφυγή προσφυγής σε εκλογές
- Βελτίωση του κλίματος και της ψυχολογίας της οικονομίας
- Επιτάχυνση εκμετάλλευσης φυσικού πλούτου και πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας (φυσικές πηγές ενέργειας, ορυκτός πλούτος στην ξηρά καθώς και υποθαλάσσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων)
- Οργανωμένη ανάπτυξη και επανόρθωση των πυλώνων της οικονομίας όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία, η γεωργία...
- Αποδοτική και αποτελεσματική αντιμετώπιση και καταπολέμηση της ανεξέλεγκτης παράνομης μετανάστευσης.
- Ανάκληση και φορολόγηση των αδήλωτων καταθέσεων των Ελλήνων καταθετών που παράνομα κατέθεσαν σε τράπεζες του εξωτερικού.
- Ισονομία, κοινωνική δικαιοσύνη και τιμωρία των εμπλεκομένων σε σκάνδαλα προμηθειών, παράνομης εμπορίας καυσίμων, ξεπλύματος μαύρου χρήματος όσο ψηλά και αν βρίσκονται.

Είναι αναγκαία, λοιπόν, η εξυγίανση του πολιτικού σκηνικού. Η ηγεσία της χώρας, πρέπει να αποτελείται από ανθρώπους, ικανούς και πάνω από όλα ηθικούς. Μεγάλα ποσά εξανεμίζονται από τα ταμεία και συχνά εντοπίζονται στις τσέπες ανθρώπων με εξουσία. Ακόμα, ποσά χάνονται, καθώς διάφοροι υπουργοί έχουν “λαδωθεί”. Το κλίμα αυτό, σαφώς, πρέπει να αλλάξει. Αν η κρατική εξουσία είναι η ίδια πιστή στο όραμά της, τότε θα μπορέσει να επιβάλει τις απαραίτητες κυρώσεις, σε τυχόν τέτοιου είδους παρασπονδίες.

Πολύ σημαντική είναι και η οργάνωση του κρατικού μηχανισμού. Η Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από ένα αργό και γραφειοκρατικό σύστημα που συχνά είναι γεμάτο λάθη. Καλό θα είναι από τη στιγμή που η τεχνολογία έχει εξελιχθεί να δημιουργηθούν πλατφόρμες

με τα στοιχεία. Έτσι, θα είναι εύκολο, τόσο να εξεταστούν οι συνθήκες γύρω από ένα άτομο, όσο και να διεκπεραιωθούν οι υποθέσεις που το απασχολούν.

Η ενίσχυση των επιχειρήσεων και της βιομηχανίας. Η χώρα πρέπει να αρχίσει να εισπράττει κέρδη. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μονάχα μέσω του εμπορίου. Οι βιομηχανίες προσφέρουν πολλαπλά οφέλη. Απασχολούν εργατικό δυναμικό και παράλληλα δίνουν έσοδα στο κράτος μέσω των φόρων. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τις επενδύσεις.

Από όλα αυτά, γίνεται φανερό, πως είναι απαραίτητη η οικονομική διαφάνεια. Μονάχα αν γίνει αντιληπτή, η κατάσταση στην οποία έχουμε περιέλθει, θα μπορέσουν τόσο οι κυβερνώντες, όσο και οι πολίτες, να κάνουν μια ουσιαστική προσπάθεια για τη μεταβολή του κλίματος.

Κεφάλαιο 4ο

Σκοπόςέρευνας.

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που επιλέχτηκε να ακολουθηθεί στην παρούσα έρευνα, προκειμένου, να γίνει έρευνα, σχετικά με την εφαρμογή των αρχών του μάνατζμεντ από τις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα:

- Αρχικά, αναφέρεται η διαδικασία σχεδιασμού της έρευνας.
- Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου.
- Επιπλέον, παρουσιάζεται ο τρόπος επιλογής του δείγματος της έρευνας.
- Ακολουθεί μια αναφορά στην μέθοδο συλλογής των εμπειρικών δεδομένων.
- Τέλος, πραγματοποιείται περιγραφή των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων.

Σχεδιασμός της Έρευνας.

Ο σκοπός της έρευνας είναι να διαπιστωθεί εάν η παρούσα κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα αποτελεί μια οικονομική ή πολιτική κρίση.

Η διαδικασία πραγματοποίησης της έρευνας περιλαμβάνει τη δειγματοληψία, το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου, τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και την ανάλυση των δεδομένων (στοιχείων).

Στο πρώτο βήμα της έρευνας, το οποίο όπως προαναφέραμε είναι η δειγματοληψία, ο ερευνητής πρέπει να επιλέξει τους ερωτώμενους, από εκείνους δηλαδή από τους οποίους θα συλλεχθούν τα στοιχεία. Μία προσέγγιση είναι να ερωτηθούν όλοι οι ερωτώμενοι, που κρίνονται ως κατάλληλοι, να συμμετάσχουν στην έρευνα. Ο τρόπος αυτός αναφέρεται ως «απογραφή του πληθυσμού», όμως συνήθως είναι αδύνατον να συμπληρωθεί ένα ερωτηματολόγιο από όλους του πιθανούς ερωτώμενους. Αντίθετα, ο ερευνητής πρέπει να

επικεντρωθεί σε ένα δείγμα του πληθυσμού για να συγκεντρώσει τις απαραίτητες πληροφορίες.

Οι λόγοι για τους οποίους γίνεται η χρήση δείγματος σε μία έρευνα είναι: (α) Το μικρότερο κόστος της έρευνας, (β) Ο λιγότερος χρόνος συλλογής των δεδομένων, (γ) Η μεγαλύτερη ακρίβεια.

Έπειτα ακολουθήθηκε η σύνταξη του ερωτηματολογίου, όπου είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα των στοιχείων που θα συλλεχθούν.

Σχεδιασμός και περιγραφή του Ερωτηματολογίου.

Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου στηρίχθηκε στη χρήση όσο το δυνατόν πιο απλών λέξεων, στην αποφυγή λέξεων με αμφίβολη / ασαφή έννοια, στην αποφυγή ερωτήσεων που οδηγούν στην ανεπιθύμητη απάντηση και τέλος στην αποφυγή υποθέσεων με σκοπό, την εξάλειψη της πιθανότητας, ο ερωτώμενος να απαντήσει λανθασμένα, επειδή δεν κατανόησε την ερώτηση, ή να μην απαντήσει καθόλου. Επίσης, έγινε προσπάθεια, η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να γίνει σε σύντομο χρονικό διάστημα. Το ερωτηματολόγιο χωρίστηκε σε τρία μέρη.

Επιλογή του δείγματος.

Πληθυσμό της έρευνας αποτελεί ένα σύνολο από απόφοιτους Λυκείου και σπουδαστών των Τεχνολογικών και Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Κρήτης. Το δείγμα

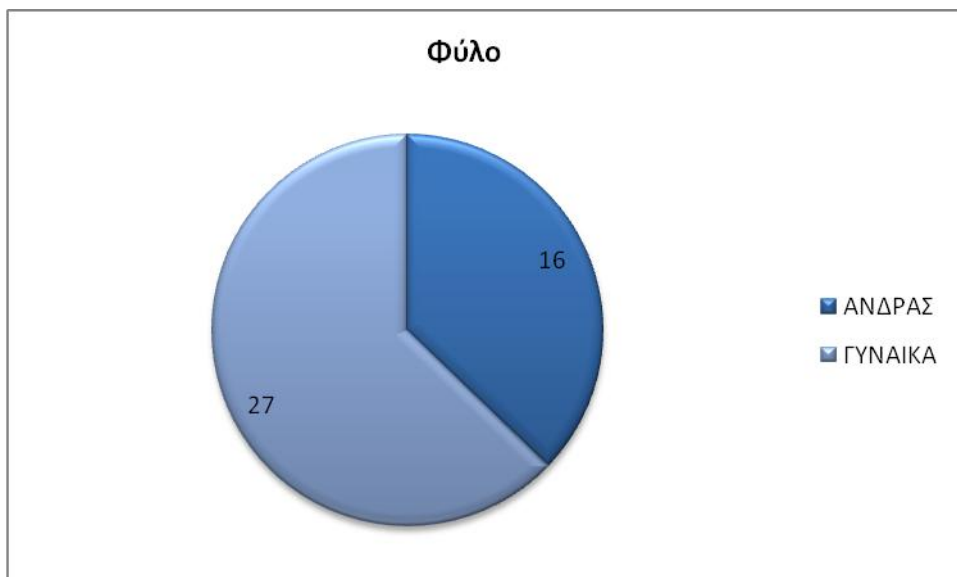
της έρευνας αποτελείται από Έλληνες που επιλέχθηκαν με την μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας. Συνολικά συλλέχθηκαν ερωτηματολόγια από 43 άτομα. Ο προσδιορισμός του μεγέθους του δείγματος (43 ερωτηματολόγια) έγινε με βάση την μέθοδο του εφικτού (η επιλογή του μεγέθους του δείγματος γίνεται με βάση τον διαθέσιμο χρόνο).

Μέθοδοι ανάλυσης δεδομένων.

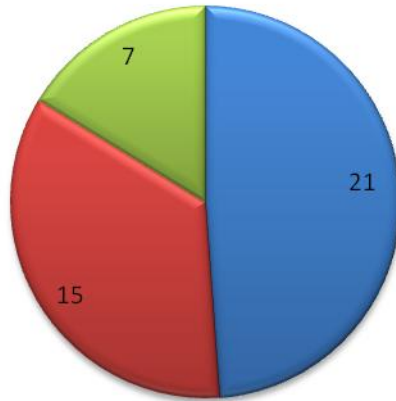
Αφού συγκεντρώθηκαν τα ερευνητικά δεδομένα, προχώρησα στην ανάλυση τους με τη βοήθεια του προγράμματος Excel , το οποίο μου παρείχε τη δυνατότητα εκτέλεσης των στατιστικών αναλύσεων που επιλέχθηκαν. Αρχικά, και σύμφωνα πάντα με τους στόχους της παρούσας έρευνας, που αναφέρθηκαν στο εισαγωγικό της μέρος, χρησιμοποιήσαμε διάφορα μέτρα όπως τομεογράμματα και ραβδογράμματα.

Στατιστική ανάλυση έρευνας.

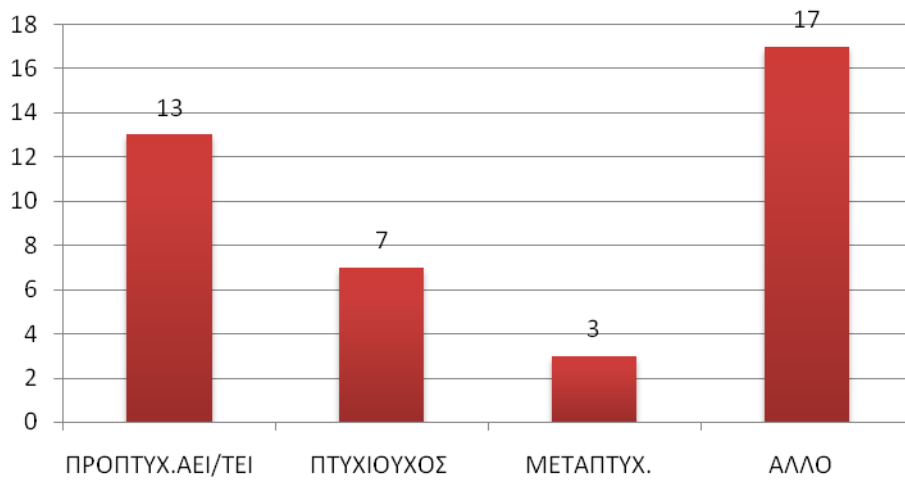
Δημογραφικά στοιχεία.

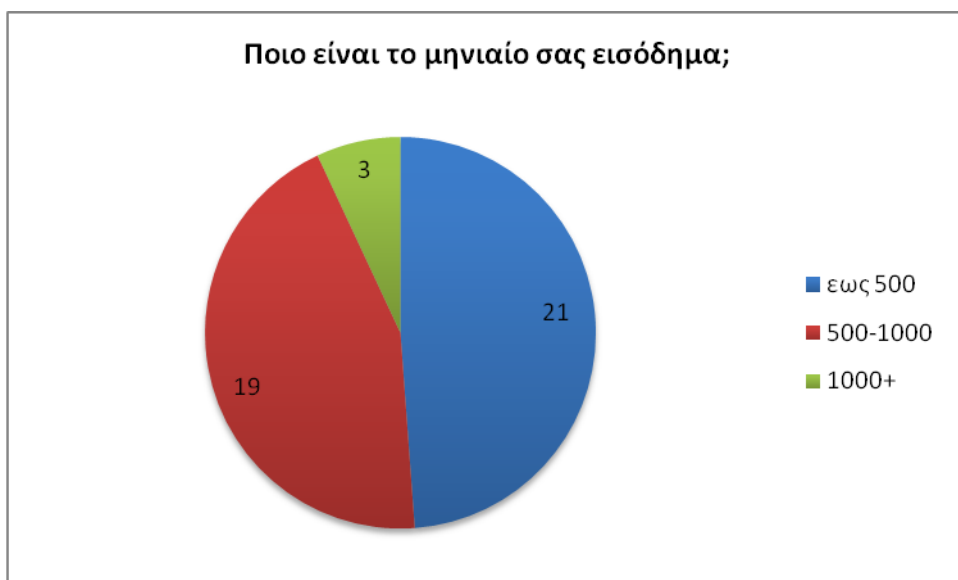
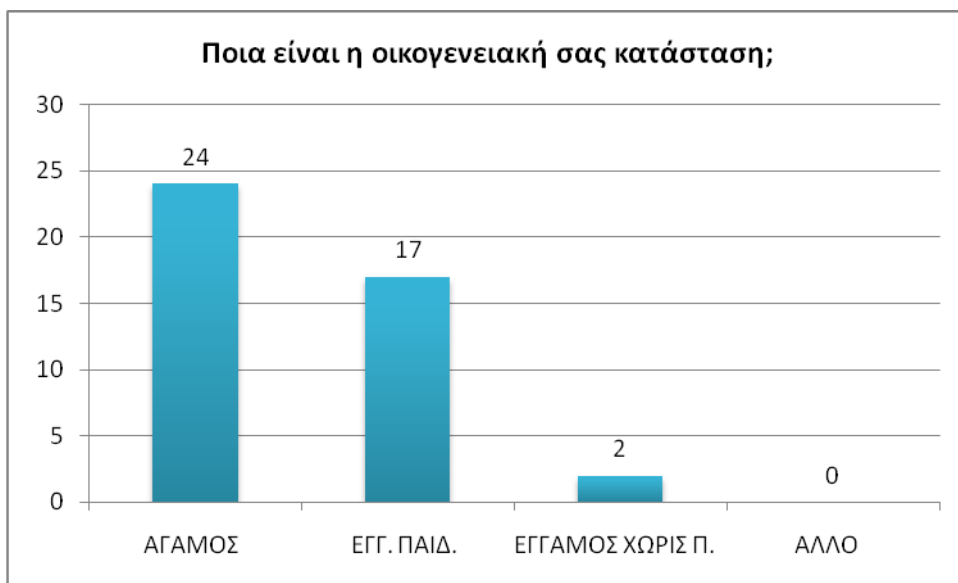


Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

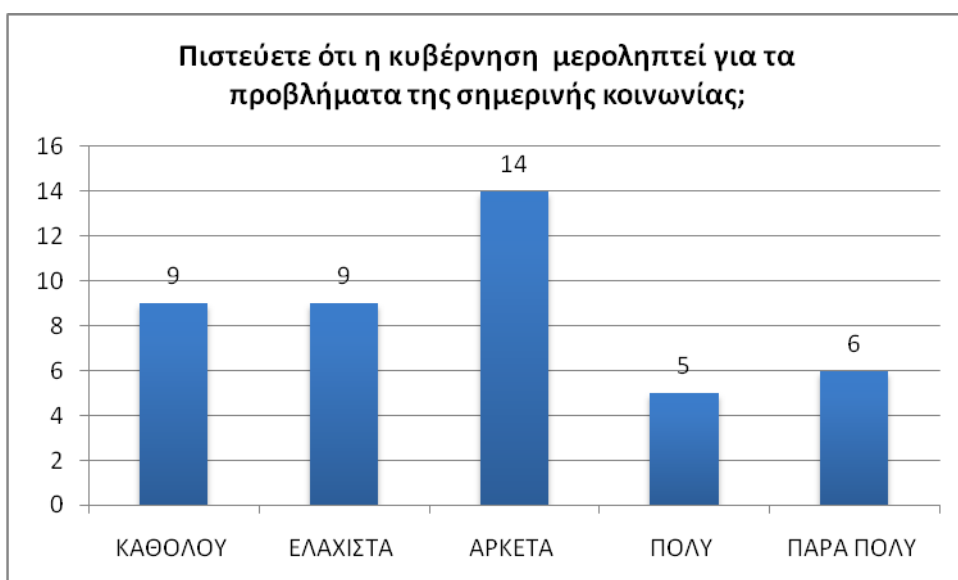
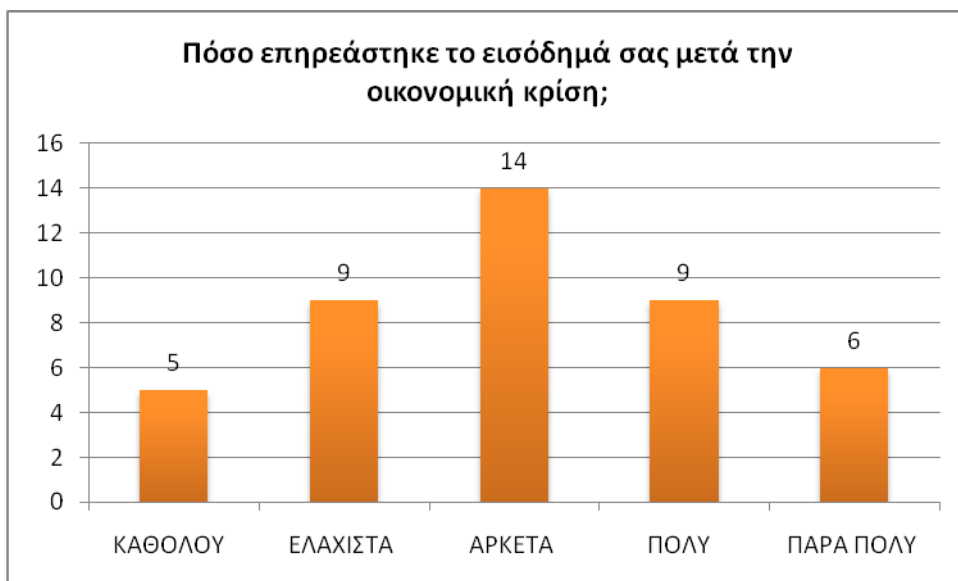


Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;





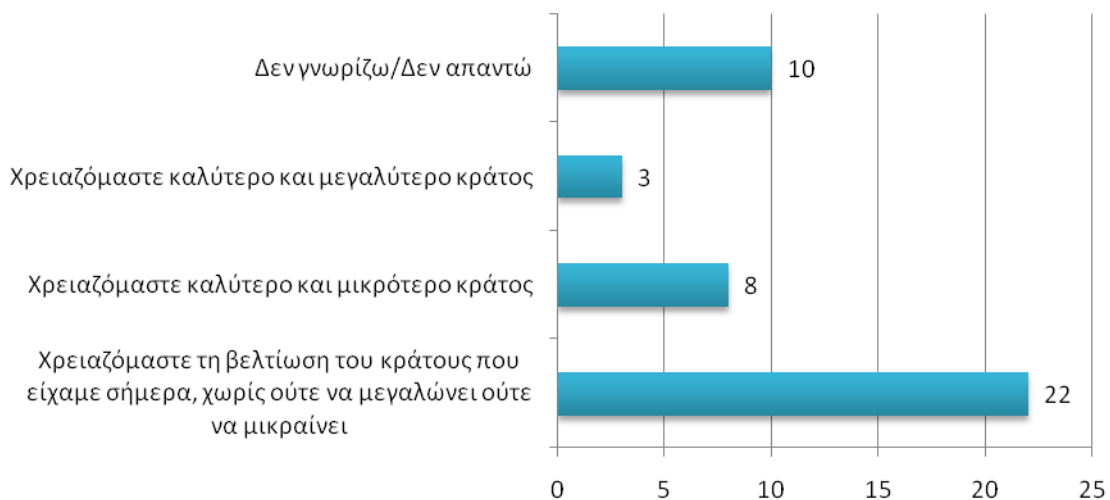
Κρίση.



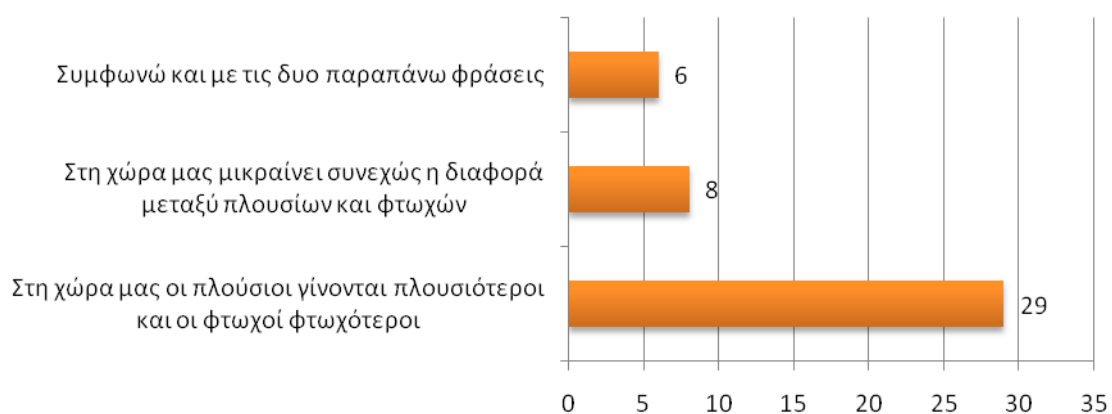
Κατά την άποψή σας, ποιος πρέπει να αναλάβει την ευθύνη για την υπάρχουσα κατάσταση της χώρας μας;



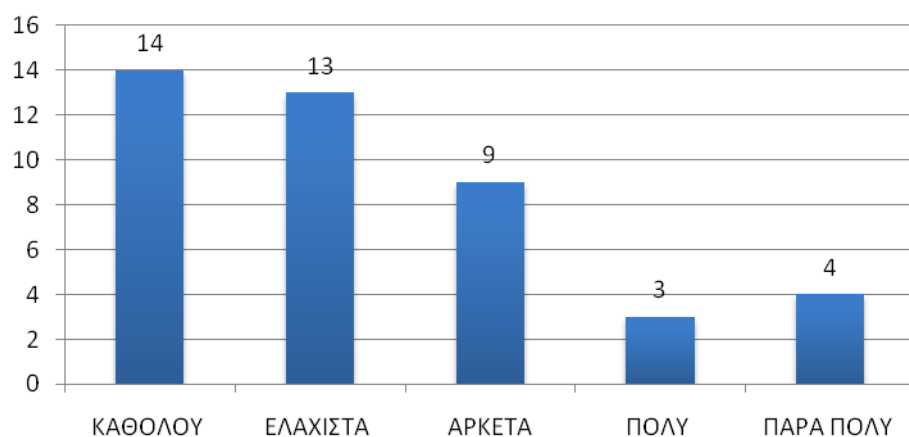
Γενικά, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της οικονομίας, τι κράτος/δημόσιο τομέα, κατά τη γνώμη σας, έχει ανάγκη η χώρα;



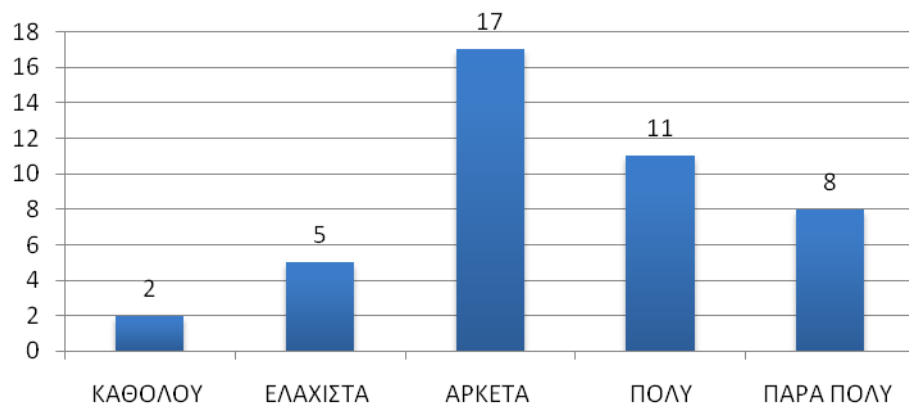
Με ποια από τις παρακάτω φράσεις συμφωνείς;



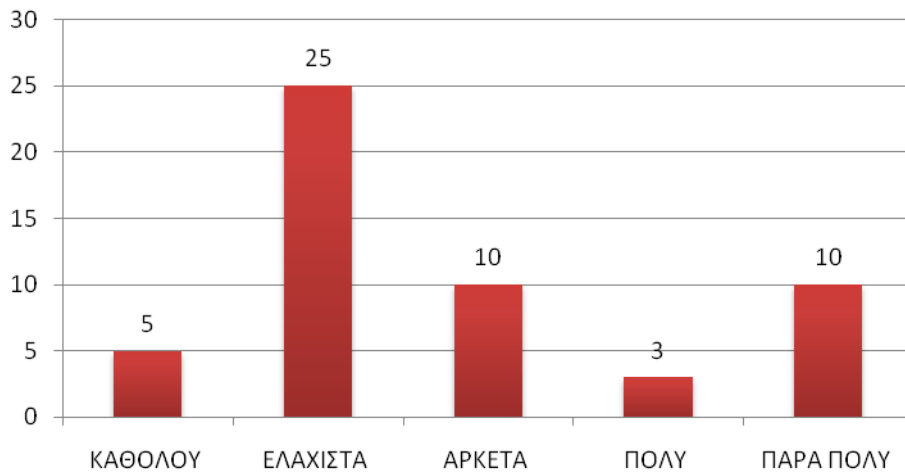
Έχετε σκεφτεί να φύγετε από την Ελλάδα με προορισμό κάποια άλλη χώρα;



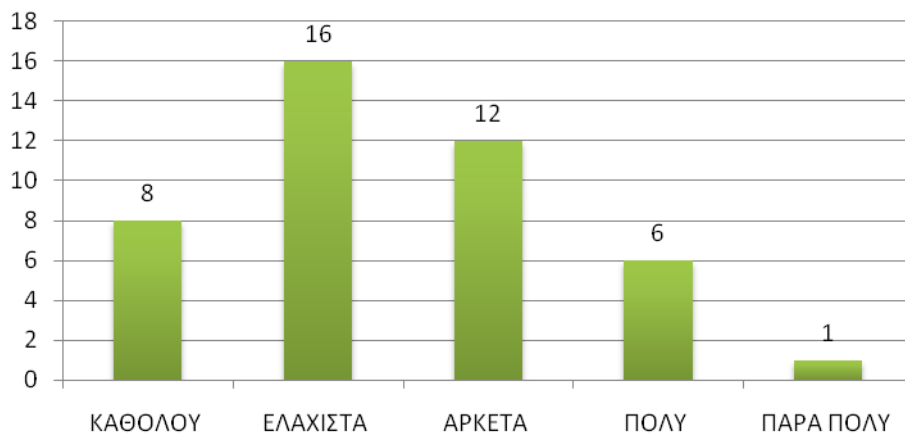
Πιστεύετε ότι θα αυξηθεί η θέληση και η ανάγκη των πολιτών της Ελλάδας να φύγουν λόγω της οικονομικής κρίσης;

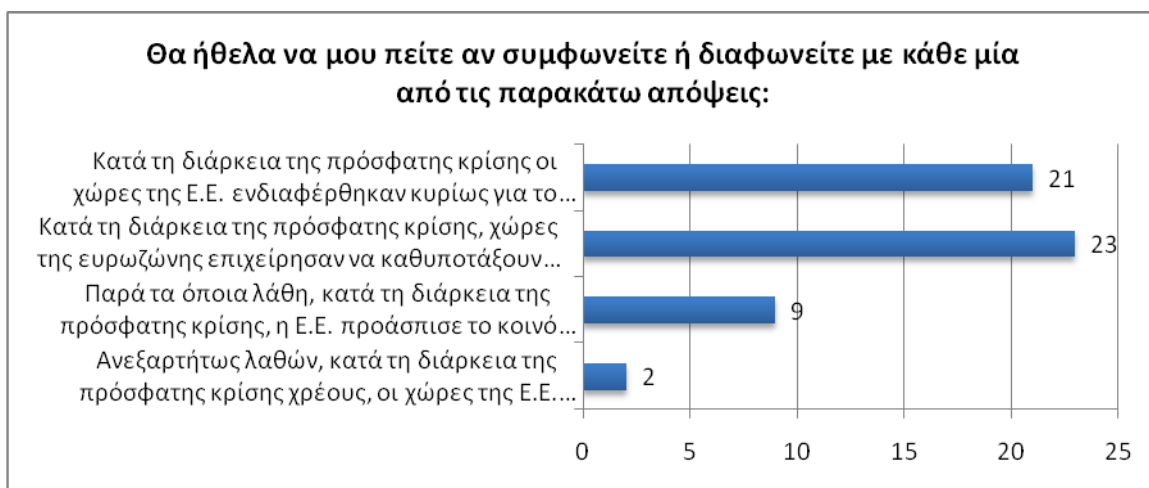
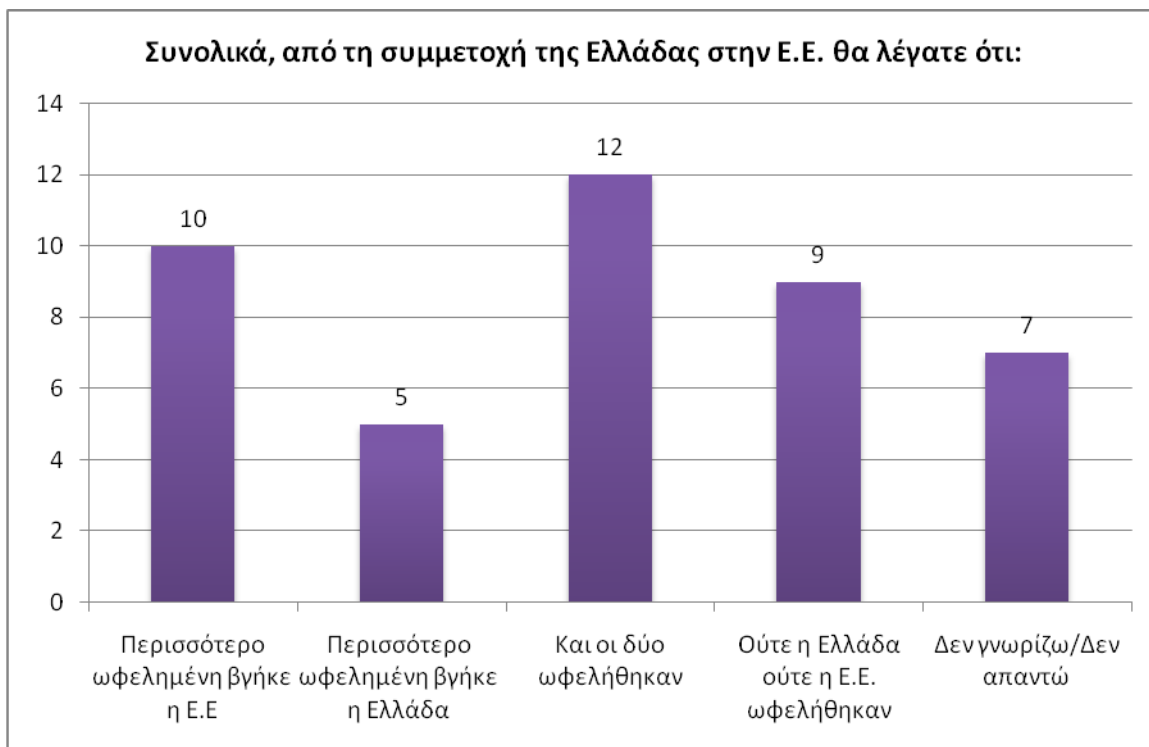


Πιστεύετε ότι η χώρα μας θα βγει από την Ευρωζώνη;

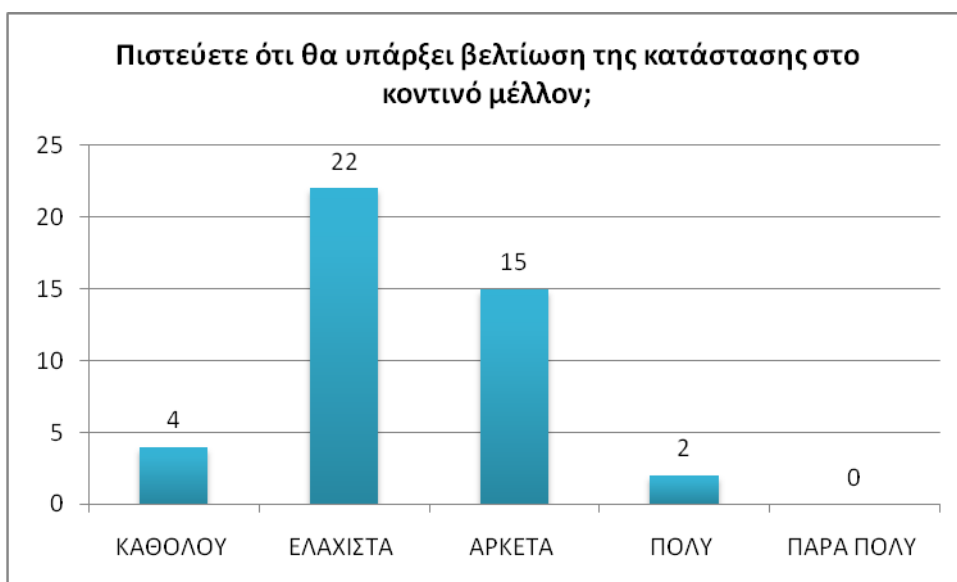


Πιστεύετε ότι αν η χώρα μας βγει τελικά από την Ευρωζώνη θα ωφεληθεί;

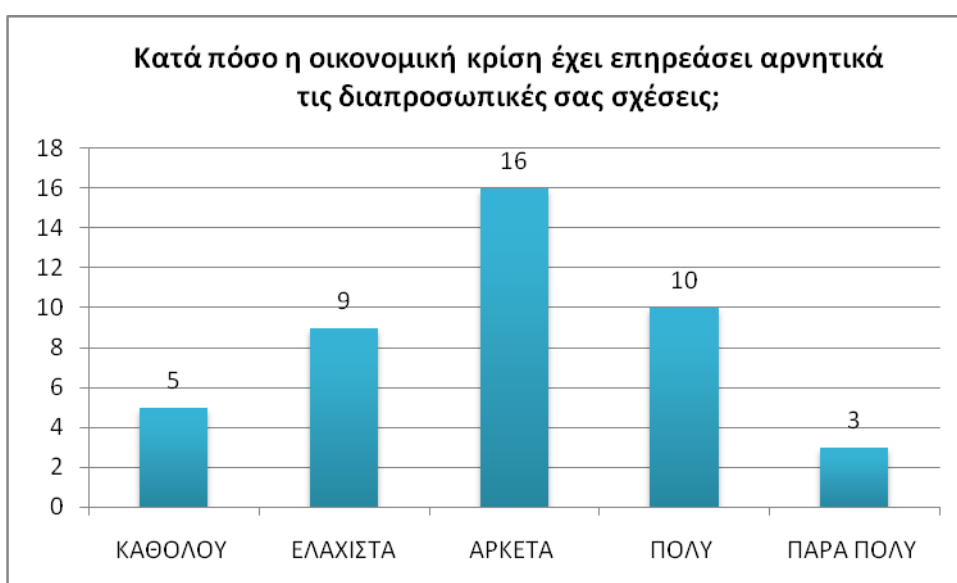
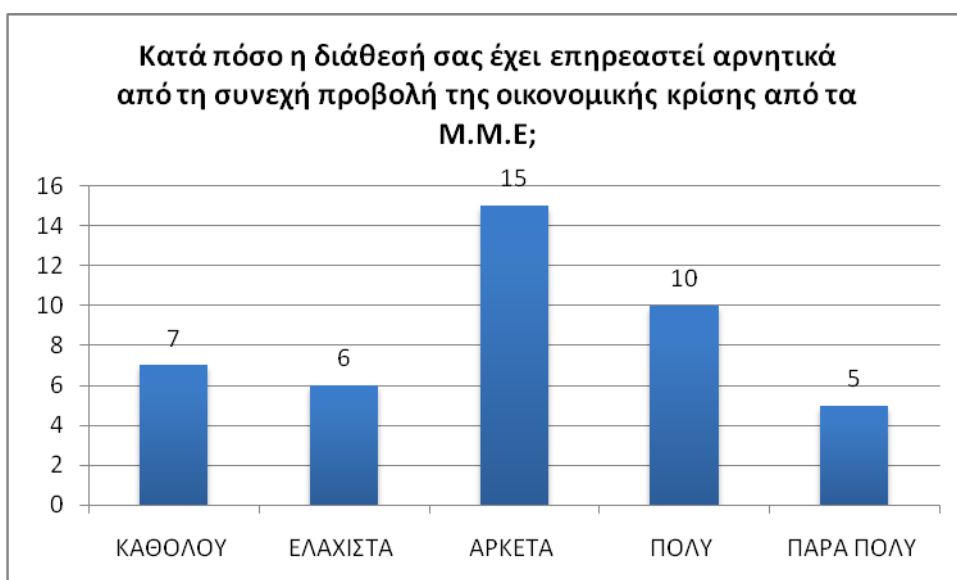








Κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις.





Συμπεράσματα.

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε για τη παρούσα εργασία από Έλληνες πολίτες για τη κρίση που ταλανίζει την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Σ αυτήν κλήθηκαν οι πολίτες να εκφράσουν τη δική τους άποψη για το είδος της κρίσης (οικονομική ή πολιτική) και για τα αποτελέσματά της, στη ψυχολογία τους.

Στην έρευνα πήραν μέρος 27 γυναίκες και 16 άνδρες με το μεγαλύτερο ποσοστό να ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 18-35. Το μεγαλύτερο ποσοστό που συμμετείχε στην έρευνα είναι απόφοιτοι Λυκείου ή σπουδάζει στα Τεχνολογικά και Πανεπιστημιακά ιδρύματα της Κρήτης.

Οι περισσότεροι είναι άγαμοι χωρίς παιδιά, ενώ, το αμέσως επόμενο ποσοστό, είναι ,έγγαμοι με παιδιά. Το μηνιαίο εισόδημά τους φθάνει τα 500 ευρώ και ένα μικρότερο ποσοστό τα 1000 ευρώ. Οι πολίτες φέρονται να αναφέρουν ότι το εισόδημά τους επηρεάστηκε αρκετά από τη κρίση.

Ξεκινώντας εδώ να φαίνεται τι είδους κρίση πιστεύουν οι Έλληνες πολίτες ότι μας απασχολεί φαίνεται να πιστεύεται, ότι η κυβέρνηση μεροληπτεί για τα προβλήματα που απασχολούν τη σημερινή κοινωνία. Ακόμα, το μεγαλύτερο ποσοστό φαίνεται να πιστεύει ότι η κρίση είναι αποτέλεσμα κακής διαχείρισης των πολιτικών προσώπων της χώρας .Κατά τη γνώμη τους την ευθύνη για τη κρίση πρέπει να αναλάβει το κράτος ,οι δήμοι ,όλοι οι πολίτες και τα πολιτικά . κόμματα .

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα , έχουν τη γνώμη, ότι χρειαζόμαστε τη βελτίωση του ήδη υπάρχοντος κράτους, χωρίς αυτό, ούτε να μεγαλώσει ούτε να μικρύνει .Επίσης, θεωρείται ότι στη χώρα μας οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι.

Μεγάλο ποσοστό δεν έχει σκεφτεί τη λύση του εξωτερικού για καλύτερη ζωή ή δουλειά ,φαίνεται όμως ότι στο μέλλον θα αυξηθεί αυτή η ανάγκη.

Προχωρώντας, δείχνουν να αμφισβητούν το σενάριο, που θέλει την Ελλάδα εκτός Ευρωζώνης και πιστεύουν ότι και να βγει, θα ωφεληθεί ελάχιστα. Αν και φαίνεται να πιστεύουν ότι με τη συμμετοχή της στην ΕΕ ωφελήθηκε κυρίως η ΕΕ. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι πιστεύεται ότι στη διάρκεια της κρίσης, οι χώρες της Ευρωζώνης επιχείρησαν να καθυποτάξουν την Ελλάδα ή ενδιαφέρθηκαν μόνο για το δικό τους εθνικό συμφέρον. Θεωρείται ότι η κρίση οφείλεται στο διεθνοποιημένο οικονομικό σύστημα , στους ξένους αλλά και σε δικές μας αδυναμίες.

Εντύπωση προκαλούν οι αντικρουόμενες απόψεις για τη πιθανότητα χρεοκοπίας της χώρας, με το μεγαλύτερο ποσοστό να δίνει ελάχιστες πιθανότητες και ένα πολύ μεγάλο ποσοστό να δίνει αρκετές πιθανότητες στο συγκεκριμένο σενάριο

Άλλο σημαντικό σημείο είναι ότι φαίνεται να υπάρχει το στοιχείο της αμφιβολίας για το ότι το πολίτευμά μας (Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία), είναι το καλύτερο. Επίσης, οι Έλληνες πολίτες, δείχνουν την αμφιβολία τους και για τη βελτίωση της κατάστασης

Αξιοσημείωτα είναι και τα ψυχολογικά ζητήματα των Ελλήνων πολιτών, που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια από τη κρίση. Η αύξηση των αυτοκτονιών, για παράδειγμα, λόγω της κρίσης. Μάλιστα, οι πολίτες φέρονται να αναφέρουν ότι βιώνουν τη κρίση σε μεγάλο βαθμό. Τα ΜΜΕ φαίνεται να διαδραματίζουν μεγάλο ρόλο σ αυτό, με τη συνεχή προβολή της κρίσης, καθώς επηρεάζουν και αγχώνουν σε μεγάλο βαθμό, δημιουργώντας αρνητικά συναισθήματα ακόμα και κατάθλιψη. Βασικό ζήτημα, είναι και οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων, οι οποίες φαίνεται να έχουν επηρεαστεί αρκετά από τη κρίση. Σε τεράστιο βαθμό, έχει επηρεάσει η κρίση τα άτομα, να βρουν εργασία.

Τέλος, κάτι πολύ βασικό και το οποίο μας δείχνει προς τα πού τείνουν οι πολίτες για το είδος της κρίσης ,το μεγαλύτερο ποσοστό φαίνεται να υποστηρίζει ,ότι πρόκειται τελικά για πολιτική κρίση, καθώς οι πολίτες δεν δείχνουν καμία εμπιστοσύνη πλέον στο πολιτικό σύστημα της χώρας.

Επίλογος.

Η οικονομική κατάσταση της χώρας δεν βρίσκεται ακόμα σε ικανοποιητικά επίπεδα. Ωστόσο, δείχνει σημάδια βελτίωσης και φαίνεται σταδιακά να ανακάμπτει. Πράγματι η ελληνική κοινωνία έχει βιώσει οδυνηρά τις συνέπειες της κρίσης. Το ζήτημα είναι αν όφειλε να την αντιμετωπίσει κάνοντας τόσες θυσίες. Καθώς δεν πρέπει να τίθεται σε δεύτερη μοίρα το γεγονός πως έγιναν μοιραία πολιτικά λάθη.

Όπως φαίνεται, από όλα τα παραπάνω στοιχεία, η οικονομική και η πολιτική κρίση εξελίσσονται παράλληλα και η μία τροφοδοτείται από την άλλη. Δηλαδή, λανθασμένες πολιτικές επιλογές οδήγησαν σε οικονομική αστάθεια. Η οικονομική αστάθεια με την σειρά της, δημιούργησε δύσκολες καταστάσεις που δεν ήταν δυνατόν να τεθούν υπό έλεγχο γεγονός που δυσκόλεψε το έργο της διακυβέρνησης της χώρα. Με τον τρόπο αυτό η οικονομία χειροτερεύει διαρκώς. Δηλαδή δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Η κατάσταση αυτή έχει φέρει στο χείλος της καταστροφής τη χώρα. Δυστυχώς η ανάκαμψη της φαντάζει δύσκολη. Ωστόσο δεν είναι αδύνατη. Ένα σωστά οργανωμένο πρόγραμμα καθώς και ορισμένες από τις προτάσεις που έγιναν παραπάνω μπορούν να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα. Σίγουρα απαιτείται χρόνος για την βελτίωση της κατάστασης μα πάνω από όλα είναι αναγκαία η ενεργή συμμετοχή όλων.

Άλλωστε μία χώρα συγκροτείται κατά κύριο λόγο από τους πολίτες της. Υπό την έννοια αυτή οι πολιτική φέρουν την υποχρέωση να οργανώσουν ένα σωστό πρόγραμμα και να μείνουν πιστοί σε αυτό και οι πολίτες οφείλουν να το ακολουθήσουν ακόμα και αν σε ορισμένες περιπτώσεις πλήττεται το προσωπικό τους συμφέρον.

Η κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί δεν επιτρέπει μεγάλη ευκολία κινήσεων για την αντιμετώπισή της. Το σημαντικότερο είναι ότι η κρίση έχει ως βάση της τον πολιτικό κόσμο. Το κράτος λοιπόν με τους πολίτες του θα πρέπει να ασκεί αυστηρό έλεγχο και σωστή κριτική στις ενέργειες της εξουσίας και των κομμάτων.

Η λύση στα προβλήματα δεν θα δοθεί εύκολα. Ωστόσο δεν είναι αδύνατο η χώρα να σταθεί και πάλι στα πόδια της. Με ένα σωστό πρόγραμμα το οποίο θα ακολουθηθεί πιστά σύντομα θα έχει βελτιώσει την κατάστασή της.

Συνοψίζοντας, τα μελανά σημεία που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι πολλά. Όμως η εύρεση λύσεων είναι δυνατή. Η εφαρμογή τους στον πολιτικό κόσμο θα βελτιώσει σημαντικά την κατάσταση της οικονομίας.

Βιβλιογραφία.

Ελληνόγλωσση

- Καραμούζης Ν., Τα αίτια της διεθνούς κρίσης και οι τράπεζες, 2009. <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/555817/ta-aitia-ths-diethnoys-krishs-kai-oi-trapezes.html>
- Μανιάτη, Θ. (2012), Οι βαθύτερες αιτίες της τρέχουσας κρίσης, <https://stavrosmavroudeas.wordpress.com/2012/11/26/%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B8-%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1/>
- Καμπολη Χ., Τραυλου, Ν. (2009), Πέντε βασικές αιτίες της χρηματοπιστωτικής κρίσης, <http://www.kathimerini.gr/362723/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/pente-vasikes-aities-ths-xrhmatopistwtikh-s-krishs>
- Lexigram, Κρίση, Πολιτική, <https://www.lexigram.gr/lex/eni/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE#Hist0>
- Κυπραίου, Π. (2010), Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης και η κατάθλιψη, <http://www.psychotherapeia.net.gr/articles-psyxologoi-marousi-psyxotherapeftes-marousi/oikonomikh-krish/90-synepeies-ths-oikonomikh-s-krishs>
- Το χρονικό της μεγάλης κρίσης- Τράπεζα της Ελλάδος, 2008-2013.

Ξενόγλωσση

[CF%80%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%89%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%83/](#)

- https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page
- <http://www.kathimerini.gr/>
- <http://www.capital.gr/>

Παράρτημα.

Ημερομηνία	Γεγονός
2 Σεπτεμβρίου 2009	Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Καραμανλής εξαγγέλλει πρόωρες εκλογές για τις 4 Οκτωβρίου 2009 [161]
4 Οκτωβρίου 2009	Διεξάγονται οι εκλογές , τις οποίες κερδίζει το ΠΑΣΟΚ με ποσοστό 43,92% εξασφαλίζοντας 160 έδρες στη νέα βουλή
7 Οκτωβρίου 2009	Ανακοινώνονται οι υπουργοί της νέας κυβέρνησης. Υπουργός οικονομικών αναλαμβάνει ο Γιώργος Παπακωνσταντίνου [162]
20 Οκτωβρίου 2009	Ο υπουργός οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου ανακοινώνει στο ECOFIN ότι το έλλειμμα για το 2009 θα κυμανθεί, ως ποσοστό του ΑΕΠ, στο 12,7% αντί του 6% που το υπολόγιζε η προηγούμενη κυβέρνηση [15]
22 Οκτωβρίου 2009	Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο Α στο Α- [16]

20 Νοεμβρίου 2009	Κατατέθηκε στη βουλή ο προϋπολογισμός για το 2010 [19]
30 Νοεμβρίου 2009	Ο Αντώνης Σαμαράς εκλέγεται νέος πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας [163]
8 Δεκεμβρίου 2009	Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο A- στο BBB+ [21]
16 Δεκεμβρίου 2009	Ο οίκος αξιολόγησης StandardandPoor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο A- στο BBB+ [22]
23 Δεκεμβρίου 2009	Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο A1 στο A2 [23]
24 Δεκεμβρίου 2009	Ψηφίστηκε ο προϋπολογισμός για το 2010[164]
8 Ιανουαρίου 2010	Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει έκθεση σχετικά με τα Στατιστικά Στοιχεία του Χρέους και του Ελλείμματος της Ελληνικής Κυβέρνησης, στην οποία επισημαίνονται προβλήματα «σκοπίμης εσφαλμένης αναφοράς δεδομένων» και διατυπώνει επιπλέον αμφιβολίες για την ακρίβεια των στοιχείων πέραν της τελευταίας αναθεώρησης της 20ης Οκτωβρίου 2009.[165]
21 Ιανουαρίου 2010	Το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 300 μονάδες [24]
26 Ιανουαρίου 2010	Διεξάγεται το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός . Ο Έλληνας πρωθυπουργός δέχεται πιέσειςγια λήψημέτρων[28][29]

9 Φεβρουαρίου 2010	Ανακοινώνεται το πρώτο πακέτο μέτρων που αφορά τον δημόσιο τομέα[30]
10 Φεβρουαρίου 2010	Μεγάλη απεργία της ΑΔΕΔΥ [31]
3 Μαρτίου 2010	Ανακοινώνεται δεύτερο μεγαλύτερο πακέτο οικονομικών μέτρων[32]
5 Μαρτίου 2010	Πραγματοποιείται μεγάλη απεργιακή συγκέντρωση στην Αθήνα
9 Απριλίου 2010	Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB+ στο BBB-[166]
22 Απριλίου 2010	Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο A2 στο A3[167]
23 Απριλίου 2010	Η Ελλάδα προσφεύγει στον μηχανισμό στήριξης που συγκροτούν από κοινού το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο , η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα .[1]
27 Απριλίου 2010	Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB+ στο BB+[168]
28 Απριλίου 2010	Το spread των 10ετών ομολόγων ξεπέρασε τις 1000 μονάδες [26][27]
2 Μαΐου 2010	Ανακοινώθηκαν τα μέτρα σκληρής λιτότητας που επέβαλε στην Ελλάδα η τρόικα ΔΝΤ , ΕΕ και ΕΚΤ [34]

<p>5 Μαΐου 2010</p>	<p>Κηρύσσεται πανελλαδική 24ωρη απεργία. Πραγματοποιείται ογκώδης πορεία στην Αθήνα που αμαυρώνεται από τον θάνατο τριών εργαζομένων στο υποκατάστημα της τράπεζας Marfin, στην οδό Σταδίου[169]</p>
<p>6 Μαΐου 2010</p>	<p>Ψηφίστηκε από τη βουλή το μνημόνιο που υπέγραψε η κυβέρνηση με την Ε.Ε. και το ΔΝΤ για τα μέτρα που θα ληφθούν, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης. Υπερψηφίστηκε από τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, του ΛΑΟΣ και τη βουλευτή της ΝΔ Ντόρα Μπακογιάννη. Από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ διαφοροποιήθηκαν τρεις βουλευτές (Γιάννης Δημαράς, Σοφία Σακοράφα και Βασίλης Οικονόμου) οι οποίοι διεγράφησαν από την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος που απέμεινε πλέον με 157 βουλευτές.[170][171][172]</p>
<p>8 Μαΐου 2010</p>	<p>Υπογράφηκε η Δανειακή σύμβαση μεταξύ Ελλάδας και κρατών μελών της ΕΕ [173]</p>
<p>10 Μαΐου 2010</p>	<p>Υπογράφηκε η αντίστοιχη σύμβαση μεταξύ Ελλάδας και ΔΝΤ[174]</p>
<p>14 Ιουνίου 2010</p>	<p>Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τέσσερις βαθμίδες από το επίπεδο A3 σε Ba1[175][176]</p>
<p>18 Νοεμβρίου 2010</p>	<p>Κατατέθηκε στη βουλή ο προϋπολογισμός για το 2011 [177]</p>
<p>9 Δεκεμβρίου 2010</p>	<p>Κατατέθηκε στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ.[48]</p>
<p>15 Δεκεμβρίου 2010</p>	<p>Ψηφίστηκε το πολυνομοσχέδιο για τα εργασιακά και τις ΔΕΚΟ.</p>

	Διαφοροποιήθηκε ο βουλευτής Βαγγέλης Παπαχρήστος , ο οποίος διεγράφη από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ , η οποία απέμεινε πλέον με 156 βουλευτές. [178]
23 Δεκεμβρίου 2010	Ψηφίστηκε ο προϋπολογισμός για το 2011 [179]
14 Ιανουαρίου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BBB- στο BB+ [180]
7 Μαρτίου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο Ba1 στο B1 [181]
12 Μαρτίου 2011	Απόφαση συνόδου κορυφής της ΕΕ για επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής του δανείου του Μαΐου 2010, κατά 7,5 χρόνια και μείωση επιτοκίου κατά 1% [182]
29 Μαρτίου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB+ στο BB- [183]
9 Μαΐου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB- στο B [184]
20 Μαΐου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB+ στο B+ [185]
25 Μαΐου 2011	Πρώτη συγκέντρωση των « αγανακτισμένων » στην Ελλάδα [186] [187]
1 Ιουνίου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα από το

	επίπεδο B1 στο Caa1[188][189]
3 Ιουνίου 2011	Ο κινεζικός οίκος αξιολόγησης Dagong υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο BB στο CCC[190]
9 Ιουνίου 2011	Κατατέθηκε στη βουλή το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής στρατηγικής 2011-2014[191]
14 Ιουνίου 2011	Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο B στο CCC[192] Την ίδια μέρα ανεξαρτητοποιήθηκε ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Γιώργος Λιάνης . Η κοινοβουλευτική ομάδα του κυβερνώντος κόμματος απέμεινε με 155 βουλευτές[193]
15 Ιουνίου 2011	Ξεκίνησε η συζήτηση στη βουλή για το μεσοπρόθεσμο. Την ίδια στιγμή πραγματοποιείται ογκώδης διαδήλωση πολιτών έξω από τη βουλή
16 Ιουνίου 2011	Παραιτήθηκαν δύο βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, οι Γιώργος Φλωρίδης και Εκτορας Νασιώκας . Την ίδια μέρα 21 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ ζήτησαν σύγκληση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος, η οποία κατέληξε σε απόφαση για ανασχηματισμό.
17 Ιουνίου 2011	Ανακοινώνεται ο ανασχηματισμός. Νέος υπουργός οικονομικών αναλαμβάνει ο Ευάγγελος Βενιζέλος [194]
28 Ιουνίου 2011	Πραγματοποιούνται ογκώδεις διαδηλώσεις έξω από τη βουλή που αντιμετωπίζονται βίαια από την αστυνομία που εφαρμόζει άγρια καταστολή.

<p>29 Ιουνίου 2011</p>	<p>Ψηφίστηκε το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα με 155 ψήφους υπέρ (154 ψήφοι από το ΠΑΣΟΚ και 1 από την ΝΔ).[195]</p> <p>Απ' την πλευρά του ΠΑΣΟΚ το καταψήφισε ο βουλευτής Παναγιώτης Κουρουμπλής ο οποίος διεγράφη, με αποτέλεσμα η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ να απομείνει με 154 βουλευτές.[196] Ογκώδεις διαδηλώσεις πραγματοποιούνται για δεύτερη μέρα έξω από τη βουλή που διαλύονται βίαια από ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις</p>
<p>13 Ιουλίου 2011</p>	<p>Ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο B+ στο CCC[197]</p>
<p>20 Ιουλίου 2011</p>	<p>Ανακοινώθηκαν οι 27 οργανισμοί του δημοσίου που θα κλείσουν ή θα συγχωνευτούν μέχρι τις 5 Αυγούστου[198]</p>
<p>21 Ιουλίου 2011</p>	<p>Η σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέληξε σε συμφωνία νέας δανειοδότησης της Ελλάδας, ύψους 158 δις Ευρώ[72]</p>
<p>25 Ιουλίου 2011</p>	<p>Ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την Ελλάδα κατά τρεις βαθμίδες από το επίπεδο Caa1 στο Ca θέτοντας την Ελλάδα στο τελευταίο σκαλί της διεθνούς λίστας αξιολογήσεων[199]</p>
<p>27 Ιουλίου 2011</p>	<p>Ο οίκος αξιολόγησης Standard&Poor's υποβάθμισε την Ελλάδα από το επίπεδο CCC στο CC θέτοντας την Ελλάδα στο τελευταίο σκαλί της διεθνούς λίστας αξιολογήσεων[200]</p>
<p>8 Αυγούστου 2011</p>	<p>Ο Γενικός δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών πέφτει κάτω από τις 1.000 μονάδες, για πρώτη φορά από τις 7 Ιανουαρίου του 1997[201]</p>
<p>17 Αυγούστου 2011</p>	<p>Η Ελλάδα προχωρά σε διμερή συμφωνία με την Φινλανδία, παρέχοντάς της εγγυήσεις για να συμμετάσχει στο δεύτερο δάνειο</p>

	της Ελλάδας[78][79]
25 Αυγούστου 2011	Παραιτήθηκε ο αναπληρωτής υπουργός Ανάπτυξης Χάρης Παμπούκης [202]
2 Σεπτεμβρίου 2011	Αποχώρησε αιφνιδιαστικά το κλιμάκιο της τρόικας μετά τη διαφωνία του με τον υπουργό οικονομικών για την κάλυψη της απόκλισης στα δημοσιονομικά [203]
6 Σεπτεμβρίου 2011	Ο υπουργός οικονομικών Ευάγγελος Βενιζέλος ανακοινώνει νέα έκτακτα συμπληρωματικά μέτρα [204]
10 Σεπτεμβρίου 2011	Πραγματοποιείται η ομιλία του πρωθυπουργού στη ΔΕΘ σε κλίμα έντονων κινητοποιήσεων και αποδοκιμασιών[205]
11 Σεπτεμβρίου 2011	Ο υπουργός οικονομικών Ευάγγελος Βενιζέλος ανακοίνωσε την επιβολή του ειδικού τέλους ακινήτων που θα καταβάλλεται μέσω λογαριασμού της ΔΕΗ [206]
14 Σεπτεμβρίου 2011	Κατατίθεται το τελικό σχέδιο για το ειδικό τέλος ακινήτων. Η επιβάρυνση ανά τετραγωνικό μέτρο είναι έως και διπλάσια απ' αυτή που είχε ανακοινωθεί αρχικά[207] Σε οργανωμένη άρνηση πληρωμής των έκτακτων φόρων καλούν τους πολίτες τα κόμματα της αριστεράς [208][209]
21 Σεπτεμβρίου 2011	Ανακοινώθηκε η νέα μείωση του αφορολόγητου ορίου στις 5.000 Ευρώ. Επίσης ανακοινώθηκαν περικοπές σε συντάξεις κατά 20% για το ποσό που υπερβαίνει τα 1.200 Ευρώ.[210][211]
2 Οκτωβρίου 2011	Εγκρίθηκαν οι τελικές ρυθμίσεις για την εργασιακή εφεδρεία από το υπουργικό συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ [212]
5 Οκτωβρίου 2011	Μεγάλη απεργία της ΑΔΕΔΥ . Πραγματοποιούνται πορείες στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.[213]

<p>6 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Κατατίθεται στη βουλή το πολυνομοσχέδιο για το νέο βαθμολόγιο-μισθολόγιο του δημοσίου, τις μειώσεις σε κύριες και επικουρικές συντάξεις, τις μειώσεις στο εφάπαξ, την νέα φορολογική κλίμακα και τις αλλαγές στα εργασιακά.[214][215][216]</p>
<p>11 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Ανακοινώνεται ότι κρατικοποιήθηκε η ελληνική τράπεζα ProtonBank, καθώς αιτήθηκε κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η απόφαση πάρθηκε από τον Υπουργό Οικονομικών έπειτα από απαίτηση της Τράπεζας της Ελλάδος. Ουσιαστικά πρόκειται για την πρώτη κρατικοποίηση που προέκυψε κατά την διάρκεια της κρίσης χρέους.[89]</p>
<p>17 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Παραιτήθηκε ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Θωμάς Ρομπόπουλος, ο οποίος έγινε ο τρίτος κατά σειρά βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος που παραιτήθηκε από την βουλευτική του έδρα.[217]</p>
<p>19 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Γενική απεργία με καθολική συμμετοχή. Πραγματοποιήθηκε διαδήλωση στην πλατεία Συντάγματος[218]</p>
<p>20 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Ψηφίστηκε το πολυνομοσχέδιο από την κυβερνητική πλειοψηφία, με εξαίρεση το άρθρο 37 που καταψηφίστηκε από την βουλευτή του κυβερνώντος κόμματος Λούκα Κατσέλη, η οποία στη συνέχεια διεγράφη, με αποτέλεσμα η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ να απομείνει με 153 βουλευτές.[91][219] Έξω από τη βουλή πραγματοποιήθηκε μεγάλη διαδήλωση που σηματοδεύτηκε από σοβαρά επεισόδια που ξεκίνησαν όταν ομάδα κουκουλοφόρων επιτέθηκε κατά διαδηλωτών του ΠΑΜΕ. Η διαδήλωση σκιάστηκε από τον θάνατο ενός διαδηλωτή του ΠΑΜΕ, ο οποίος σύμφωνα με την πρώτη ιατροδικαστική εξέταση, υπέστη έμφραγμα [220][221][222]</p>
<p>27 Οκτωβρίου 2011</p>	<p>Απόφαση συνόδου κορυφής της ΕΕ για κούρεμα του ελληνικού χρέους κατά 50%[223]</p>

28 Οκτωβρίου 2011	Οι εορτασμοί της επετείου της 28ης Οκτωβρίου μετατρέπονται σε πανελλήνια διαδήλωση κατά της κυβερνητικής πολιτικής[224][225]
31 Οκτωβρίου 2011	Ο πρωθυπουργός ανακοινώνει την απόφασή του για διεξαγωγή δημοψηφίσματος με θέμα την νέα δανειακή σύμβαση[116]
1 Νοεμβρίου 2011	Ανεξαρτητοποιήθηκε η βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Μιλένα Αποστολάκη , εκφράζοντας την διαφωνία της στην απόφαση του πρωθυπουργού για το δημοψήφισμα.[117]
4 Νοεμβρίου 2011	Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης στη βουλή με 153 ψήφους υπέρ[123]
6 Νοεμβρίου 2011	Στη συνάντησή στο προεδρικό μέγαρο μεταξύ των Γεώργιου Παπανδρέου , Αντώνη Σαμαρά και Κάρολου Παπούλια υπήρξε καταρχήν συμφωνία για κυβέρνηση συνεργασίας.[124]
10 Νοεμβρίου 2011	Ολοκληρώθηκαν οι διεργασίες μεταξύ των κομματικών επιτελείων του ΠΑΣΟΚ, της ΝΔ και του ΛΑΟΣ. Νέος πρωθυπουργός επιλέχτηκε ο Λουκάς Παπαδήμος [126]
11 Νοεμβρίου 2011	Ορκίστηκε η νέα κυβέρνηση του Λουκά Παπαδήμου [127]
24 Ιανουαρίου 2012	Διεξάγεται στη βουλή η ψηφοφορία για το πολυνομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών. Πολλά άρθρα καταψηφίζονται από βουλευτές του ΠΑΣΟΚ ενώ η διάταξη που αφορούσε την απελευθέρωση του ωραρίου των φαρμακείων καταψηφίστηκε και από βουλευτές των υπολοίπων κομμάτων της συγκυβέρνησης.[226]
9 Φεβρουαρίου 2012	Κατέληξαν σε συμφωνία οι πολυήμερες συζητήσεις των αρχηγών των κομμάτων της συγκυβέρνησης, για το πακέτο μέτρων που απαιτεί η τρόικα, προκειμένου να προχωρήσει το νέο δανειακό πακέτο και το PSI.[227] Παραιτήθηκε ο υφυπουργός εργασίας Γ. Κουτσούκος[228]

10 Φεβρουαρίου 2012	Παραιτήθηκε η αναπληρώτρια υπουργός Εξωτερικών <u>Μαριλίζα Ξενογιαννακοπούλου</u> [229] Επίσης υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους οι υπουργοί του ΛΑΟΣ που συμμετείχαν στην συγκυβέρνηση.[230] Παραιτήθηκε από τη βουλευτική του έδρα ο ο βουλευτής Αρτας του ΠΑΣΟΚ Παύλος Στασινός[231]
11 Φεβρουαρίου 2012	Παραιτήθηκαν οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ Π. Ζούνη και Δ. Βαρβαρίγος[232]
12 Φεβρουαρίου 2012	Η Βουλή συζήτησε την πρόταση νόμου για τη συμφωνία του 2ου Μνημονίου («Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας») που υπέβαλε η <u>κυβέρνηση Παπαδήμου</u> . Η πρόταση υπερψηφίστηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 13ης Φεβρουαρίου από 199 βουλευτές.[136]
13 Φεβρουαρίου 2012	Μετά την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας για τα νέα μέτρα που ολοκληρώθηκε τα μεσάνυχτα της Κυριακής 12 Φεβρουαρίου, διεγράφησαν 22 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, 21 της Νέας Δημοκρατίας και 2 του ΛΑΟΣ που διαφοροποιήθηκαν από την απόφαση του κόμματός τους.[136] Ακολούθησαν οι παραιτήσεις των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ Μ. Τσόκλη και Α. Λαφαζάνη (13-02) από τις βουλευτικές τους έδρες, Την προηγούμενη μέρα είχε προηγηθεί η παραίτηση του βουλευτή της ΝΔ, Ν. Λέγκα (12-02)[233][234]
9 Μαρτίου 2012	Ολοκληρώθηκε το <u>PSI</u> με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα να φτάνει το 95,7%
11 Απριλίου 2012	Προκηρύχθηκαν εκλογές για τις 6 Μαΐου 2012

6 Μαΐου 2012	Διεξάγονται οι <u>εκλογές</u> από τις οποίες δεν προέκυψε τελικά κυβέρνηση
16 Μαΐου 2012	Ορκίζεται η υπηρεσιακή <u>κυβέρνηση Παναγιώτη Πικραμένου</u>
5 Ιουνίου 2012	Ο γενικός δείκτης του χρηματιστηρίου Αθηνών κλείνει κάτω από τις 500 μονάδες[235]
17 Ιουνίου 2012	Διεξάγονται οι <u>εκλογές</u> οι οποίες οδήγησαν τελικά σε δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού με τη συμμετοχή της <u>Νέας Δημοκρατίας</u> , του <u>ΠΑΣΟΚ</u> και της <u>ΔΗΜΑΡ</u>
21 Ιουνίου 2012	Ορκωμοσία της <u>κυβέρνησης του Αντώνη Σαμαρά</u> [236]
26 Ιουνίου 2012	Αναλαμβάνει Υπουργός Οικονομικών ο <u>Γιάννης Στουρνάρας</u>
5 Νοεμβρίου 2012	Κατατίθεται στη βουλή το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, σε ένα άρθρο με τη διαδικασία του κατεπείγοντος
7 Νοεμβρίου 2012	Υπερψηφίστηκε το Μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα με 153 ψήφους
22 Δεκεμβρίου 2012	Ψηφίστηκε ο προϋπολογισμός για το 2013.
28 Απριλίου 2013	Ψηφίστηκε το πολυνομοσχέδιο του Υπουργείου Οικονομικών.[237]
21 Ιουνίου 2013	Αποχώρησε η <u>ΔΗΜΑΡ</u> από την κυβέρνηση, με αφορμή την αιφνιδιαστική απόφαση της κυβέρνησης για το <u>κλείσιμο της ΕΡΤ</u> .[238]
24 Ιουνίου 2013	Ανακοινώθηκε ο ανασχηματισμός της κυβέρνησης.[239]
18 Ιουλίου 2013	Ψηφίστηκε το πολυνομοσχέδιο της κυβέρνησης.[240]
29 Δεκεμβρίου 2014	Αποτυχία εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από την <u>Βουλή</u> .

30 Δεκεμβρίου 2014	Με αφορμή την μη εκλογή προέδρου της δημοκρατίας και όπως προβλέπει το σύνταγμα, ο πρωθυπουργός <u>Αντώνης Σαμαράς</u> σε συνάντηση με τον πρόεδρο της δημοκρατίας <u>Κάρολο Παπούλια</u> , δηλώνει την διάλυση της βουλής και την παραίτηση της κυβέρνησης του και προκηρύσσονται πρόωρες εκλογές στις 25 Ιανουαρίου 2015.
25 Ιανουαρίου 2015	Διεξαγωγή των πρόωρων εκλογών που ολοκληρώνονται με νίκη του <u>ΣΥΡΙΖΑ</u> ο οποίος συγκεντρώνει 36,34% και 149 έδρες. Η <u>Νέα Δημοκρατία</u> λαμβάνει 27,81% και 76 έδρες και καταλαμβάνει την θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης.
26 Ιουνίου 2015	Προκήρυξη δημοψηφίσματος για τη νέα δανειακή σύμβαση για τις 5/7/2015. Οι πολίτες αδειάζουν τα ΑΤΜ(bank run).
29 Ιουνίου 2015	Επιβολή <u>capitalcontrols</u> και κλείσιμο τραπεζών.
1 Ιουλίου 2015	Η Ελλάδα βρίσκεται εκτός προγράμματος στήριξης μετά την μη ανανέωση του τελευταίου από τις Βρυξέλες.
5 Ιουλίου 2015	Επικράτηση του "Όχι" στο <u>δημοψήφισμα</u> με 62%.
6 Ιουλίου 2015	Παραίτεται ο υπουργός Οικονομικών <u>Γιάννης Βαρουφάκης</u> . Νέος Υπουργός Οικονομικών αναλαμβάνει ο <u>Ευκλείδης Τσακαλώτος</u> .
17 Ιουλίου 2015	Κυβερνητικός ανασχηματισμός με αντικατάσταση των υπουργών που απέρριψαν την συμφωνία με τους δανειστές.
14 Αυγούστου 2015	Τις πρώτες πρωινές ώρες η Βουλή ψηφίζει το τρίτο μνημόνιο με σημαντικότερες απώλειες για τον Κυβερνητικό σχηματισμό. Το μνημόνιο στηρίζουν με τις ψήφους τους ο <u>ΣΥΡΙΖΑ</u> , η <u>Νέα Δημοκρατία</u> , οι <u>Ανεξάρτητοι Έλληνες</u> , το <u>ΠΑΣΟΚ</u> και <u>Το Ποτάμι</u> . Κατά τάσσονται συνολικά η <u>Χρυσή Αυγή</u> και το <u>ΚΚΕ</u> , μαζί με 44 βουλευτές του <u>ΣΥΡΙΖΑ</u> .

16 Αυγούστου 2015	Ο Πρωθυπουργός <u>Αλέξης Τσίπρας</u> ανακοινώνει την πρόθεση του να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή μετά από τις 20 Αυγούστου.
20 Αυγούστου 2015	Ο Πρωθυπουργός <u>Αλέξης Τσίπρας</u> ανακοινώνει την παραίτηση της κυβέρνησης με σκοπό τη διεξαγωγή πρόωρων εκλογών στις 20 Σεπτεμβρίου 2015.
21 Αυγούστου 2015	25 Βουλευτές του <u>ΣΥΡΙΖΑ</u> ανεξαρτητοποιούνται και ανακοινώνουν τον σχηματισμό νέου πολιτικού κόμματος με την ονομασία <u>Λαϊκή Ενότητα</u> και Πρόεδρο τον <u>Παναγιώτη Λαφαζάνη</u> .
27 Αυγούστου 2015	Η Πρόεδρος του Αρείου Πάγου <u>Βασιλική Θάνου</u> ορκίζεται Πρωθυπουργός και γίνεται έτσι η πρώτη γυναίκα σε αυτό το αξίωμα. Την επόμενη ημέρα ορκίζεται η <u>κυβέρνηση Θάνου</u> .
20 Σεπτεμβρίου 2015	Ο <u>ΣΥΡΙΖΑ</u> κερδίζει τις εκλογές με 35,46% και 145 έδρες έναντι της <u>Νέας Δημοκρατίας</u> που συγκεντρώνει 28,10% και 75 έδρες. Σχηματίζει κυβέρνηση με τους <u>Ανεξάρτητους Έλληνες</u> .
7 Οκτωβρίου 2015	Η Κυβέρνηση λαμβάνει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή με 155 ψήφους υπέρ και 144 κατά.
19 Νοεμβρίου 2015	Ψηφίζονται τα νέα προαπαιτούμενα από την Βουλή με 153 ψήφους υπέρ. Διαγράφονται από τους ΑΝΕΛ ο <u>Νίκος Νικολόπουλος</u> που καταγήφισε και ο <u>Στάθης Παναγούλης</u> από τον ΣΥΡΙΖΑ που απείχε.
4 Φεβρουαρίου 2016	Πανελλήνια απεργία εναντίον του ασφαλιστικού νομοσχεδίου της Κυβέρνησης. Η κονιοποίηση είναι η μεγαλύτερη επί κυβερνήσεων <u>ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ</u> . Τρεις (3) εβδομάδες νωρίτερα έχει ξεκινήσει η διαμαρτυρία των αγροτών οι οποίοι εκφράζουν την δυσαρέσκειά τους με πολυάριθμους και πολύωρους αποκλεισμούς δρόμων και συνοριακών σταθμών.

Ερωτηματολόγιο.

Αξιότιμη κυρία/ αξιότιμε κύριε,

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την προσφορά σας σε αυτή την έρευνα. Η παρούσα έρευνα διενεργείται στο πλαίσιο εκπόνησης πτυχιακής εργασίας για την απόκτηση πτυχίου της σχολής Διοίκησης Επιχειρήσεων του Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να διαπιστωθεί εάν η παρούσα κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα αποτελεί μία οικονομική ή πολιτική κρίση.

Το παρόν ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται εθελοντικά. Όλες οι απαντήσεις σας είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δε θα ξεπεράσει τα 10 λεπτά. Με τη

συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δηλώνετε πως αποδέχεστε την συμμετοχή σας στην έρευνα.

Ευχαριστώ πολύ εκ των προτέρων για τον χρόνο σας!

Δημογραφικά στοιχεία.

- Φύλο

Άνδρας – Γυναίκα

- Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

18-35, 35-59 , 60+

- Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

Προπτυχιακός ΑΕΙ/ΤΕΙ , πτυχιούχος ΑΕΙ/ΤΕΙ , Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος , άλλο

- Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Άγαμος , Έγγαμος με παιδιά , Έγγαμος χωρίς παιδιά , Άλλο

- Ποιο είναι το μηνιαίο σας εισόδημα;

Κάτω από 500, 500-1000 , 1000+

Οικονομική κρίση.

•Πόσο επηρεάστηκε το εισόδημά σας μετά την οικονομική κρίση;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

•Πιστεύετε ότι η κυβέρνηση μεροληπτεί για τα προβλήματα της σημερινής κοινωνίας;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

•Πιστεύετε ότι η οικονομική κρίση είναι αποτέλεσμα της κακής διαχείρισης των οικονομικών του κράτους από τα πολιτικά πρόσωπα της χώρας;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

•Κατά την άποψή σας, ποιος πρέπει να αναλάβει την ευθύνη για την υπάρχουσα κατάσταση της χώρας μας; (έως 3 επιλογές)

A)Το κράτος και οι δήμοι.

B)Τα πολιτικά κόμματα.

Γ)Τα συνδικάτα.

Δ)Οι επιχειρήσεις.

Ε)Η εκκλησία.

Στ)Οι εθελοντές και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Ζ)Όλοι οι πολίτες.

Η)Κανένας.

Θ)Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ.

•Γενικά, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της οικονομίας, τι κράτος/δημόσιο τομέα, κατά τη γνώμη σας, έχει ανάγκη η χώρα;

A)Χρειαζόμαστε τη βελτίωση του κράτους που είχαμε σήμερα, χωρίς ούτε να μεγαλώνει ούτε να μικραίνει.

B)Χρειαζόμαστε καλύτερο και μικρότερο κράτος.

Γ)Χρειαζόμαστε καλύτερο και μεγαλύτερο κράτος.

Δ)Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ.

•Με ποια από τις παρακάτω φράσεις συμφωνείς;

A)Στη χώρα μας οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι.

B)Στη χώρα μας μικραίνει συνεχώς η διαφορά μεταξύ πλουσίων και φτωχών.

Γ)Συμφωνώ και με τις δυο παραπάνω φράσεις.

•Έχετε σκεφτεί να φύγετε από την Ελλάδα με προορισμό κάποια άλλη χώρα;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

•Πιστεύετε ότι θα αυξηθεί η θέληση και η ανάγκη των πολιτών της Ελλάδας να φύγουν λόγω της οικονομικής κρίσης;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

•Πιστεύετε ότι η χώρα μας θα βγει από την Ευρωζώνη;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Πιστεύετε ότι αν η χώρα μας βγει τελικά από την Ευρωζώνη θα ωφεληθεί;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Συνολικά, από τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ε. θα λέγατε ότι:

Α)Περισσότερο ωφελημένη βγήκε η Ε.Ε.

Β)Περισσότερο ωφελημένη βγήκε η Ελλάδα .

Γ)Και οι δύο ωφελήθηκαν.

Δ)Ούτε η Ελλάδα ούτε η Ε.Ε. ωφελήθηκαν.

Ε)Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ.

- Θα ήθελα να μου πείτε αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με κάθε μία από τις παρακάτω απόψεις:

Α) Ανεξαρτήτως λαθών, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης χρέους, οι χώρες της Ε.Ε. βοήθησαν πραγματικά την Ελλάδα.

Β) Παρά τα όποια λάθη, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης, η Ε.Ε. προάσπισε το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον.

Γ)Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης, χώρες της ευρωζώνης επιχείρησαν να καθυποτάξουν την Ελλάδα.

Δ)Κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης οι χώρες της Ε.Ε. ενδιαφέρθηκαν κυρίως για το δικό τους εθνικό συμφέρον.

- Η Ελλάδα εδώ και πέντε χρόνια περνάει μια μεγάλη οικονομική κρίση. Θεωρείτε ότι η κρίση κυρίως οφείλεται στο διεθνοποιημένο οικονομικό σύστημα και στους ξένους ή στο ελληνικό σύστημα και σε δικές μας αδυναμίες;

Α)Οφείλεται κυρίως σε δικές μας αδυναμίες.

Β)Οφείλεται κυρίως στους ξένους.

Γ)Και στα δύο.

Δ)Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ.

- Πιστεύετε ότι υπάρχει το ενδεχόμενο χρεοκοπίας για την Ελλάδα;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Συμφωνείτε με την άποψη ότι “Δεν υπάρχει καλύτερο πολίτευμα από την Προεδρευόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία”;

Α)Ναι.

Β)Μάλλον Ναι.

Γ)Όχι.

Δ)Μάλλον Όχι.

Ε)Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ.

- Πιστεύετε ότι θα υπάρξει βελτίωση της κατάστασης στο κοντινό μέλλον;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

Κοινωνικές και Ψυχολογικές επιπτώσεις.

- Σε πιο βαθμό βιώνετε εσείς και ο κοινωνικό σας περίγυρος την οικονομική κρίση;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Κατά πόσο η διάθεσή σας έχει επηρεαστεί αρνητικά από τη συνεχή προβολή της οικονομικής κρίσης από τα Μ.Μ.Ε;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τις διαπροσωπικές σας σχέσεις;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Κατά πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά εσάς και τα κοντινά σας πρόσωπα στην αναζήτηση εργασίας;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

- Η οικονομική κρίση έχει μεταβάλλει την εμπιστοσύνη σας στο πολιτικό σύστημα;

Καθόλου , Ελάχιστα , Αρκετά , Πολύ , Πάρα πολύ

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!!

ΚΥΡΙΑΝΙΤΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ

ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ